

СВОБОДА НАРОДАМ — СВОБОДА ЛЮДИНІ!

ВІСНИК

THE HERALD

Суспільно-політичний місячник

З М І С Т

	стор.		стор.
Іван Франко — Поема „Мойсей”	2	Федір Одрач — Пані в білому	19
В Познані заговорила зброя	3	В річницю одного московського	
Е. Ляхович — Героїзм	5	злочинства	22
І. В-к Симбіоз большевизму з мос-		І. В-к — Ще один ворог „соціалізму”	23
ковським православієм	8	Єдиний фронт поневолених народів	26
В. Радзикевиц — Світоч української		І. Хорольський — І почали...	27
культури	11	А. С. — Над чим думають	29
М. Щербак — Молитва біля Києва	13	В. Щербій — Новітні „Заглоби” й	
О. Білецький — І. Франко і індійська		гуляйпільські політики	31
література	14	Др. О. Соколевич — Деклярація по-	
В. Романченко — І. Франко-редактор	17	неволених народів світу	33

ОРГАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

РІК X Ч. 7-8 (93-94)
YEAR X No 7-8

ЛИПЕНЬ — СЕРПЕНЬ — 1956
JULY — AUGUST — 1956

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ
PRICE \$ 0.50

Франко при скінченню гімназії

(зліва його учень Рошкевич, зправа його товариш Іполіт Погорецький).

*Як би само велике страждання
Могло тебе, Україно, відкупити, —
Було б твоє велике панування,
Нікому б ти не мусіла вступити.
Як би могутість, щастя і свобода
Відмірялися по мірі крови й сліз,
Пролитих з серця і з очей народа, —
То хто б з тобою суперництво зніс?*

*О горе, мамо! Воля, слава, сила
Відмірюються мірою борби!
Лиш в кого праця погом скронь зросила,
На верх той виб'ється з темної юрби.
Та праці тої, мамо, в нас так мало,
Лежить облогом лан широкий твій,
А скільки нас всю силу спрацювало,
Щоб жить без дяки в каторзі чужій.*

Іван Франко

ПОЕМА "МОЙСЕЙ"

Розділ XX

(останній)

Ходить туга по голій горі,
Мов туман по пустині;
Сіє думи й бажання свої
По широкій країні.

Сипле квіти й листки, що давно
Вже зів'яли й пожовкли;
Підймає в душі голоси,
Що давно вже замовкли.

Що ще вчора байдужне було —
Нині любе й шановне;
Що ще вчора топтав, оплював —
Нині святости повне.

У гебрейському таборі ніч
Проминула в тривозі;
Скоро світ — всі глядять: він ще там
На скалистій віднозі?

Ні, нема! І було те „нема“
Мов жах смерти холодний;
Чули всі: щезло те, без чого
Жить ніхто з них негодний.

Те незримо, несхопне, що все
Поміж ними горіло,
Що давно їм змісл життєвий,
Просвітляло і гріло,

І безмежна скорбота лягла
На затвердле сумління,
І весь табор, мов чаром, попав,
В отупіння й зомління.

Одні одним у лица бліді
Поглядали без впину,

Мов убійці, що вбили у сні
Найдорожчу людину.

Чути типіт. Чи вихор в степу
Чи збуваєсь пророцтво?
Це Єгошуа, князь конюхів,
І за ним парубоцтво.

Гонять стада, кудись то спішать...
Чи де напад ворожий?
Всіх їх гонить безіменний страх,
Невідомий перст Божий,

Голод духа і жах самоти
І безодні старої...
А Єгошуа зично кричить:
„До походу! До зброї!“

І зірвався той крик, мов орел,
Над німою юрбою,
Покотився луною до гір:
„До походу! До бою!“

Ще момент — і прокинуться всі
З остовпіння тупого,
І не знатиме жоден, що мить
Приступило до нього.

Ще момент — і Єгошуї крик
Гирл сто тисяч повторить;
Із номадів лівних ця мить
Люд героїв сотворить.

Задуднять — і пустині пісок
На болото замісять,
Авірона камінням поб'ють
А Датана повісять.

Через гори полинуть, як птах,
Йордан в бризьки розкроплять,
Єрихонські мури, мов лід,
Звуком трубним розтоплять.

І підуть вони в безвість віків,
Повні туги і жаху
Простувать в ході духові шлях
І вмирати на шляху.

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by the Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine Inc.

Monthly except July and August when bi-monthly.
“Second class mail Privileges Authorized at
New York, N. Y.”

I. Wowczuk Editor in Chief.

Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

Львів, січень до липня 1905.

В ПОЗНАНІ ЗАГОВОРИЛА ЗБРОЯ

Над подіями в Познані дискутує політика по цім боці заслони: шукають причин і питають чи треба було. А на тім боці переполошена диктатура чинить криваву розправу.

Почалося з звичайного страйку робітників паровозобудівельного заводу ім. Сталіна, а перетворилося в велике повстання, в якому взяло участь все населення міста. Учасники мирної демонстрації несли плякати з написами: „Хочемо хліба і свободи”. Вони промовисті й відзеркалюють економічний стан в країні. Господарські труднощі, важкі, в порівнянні з попередніми, умовини життя абсолютної більшості населення, викликали невдоволення населення. Але учасники протиурядової демонстрації, мабуть організованої Профспілками, не забули і того, хто приніс ті труднощі. Поруч з лозунгами про хліб і свободу, були лозунги — „Геть росіян”, „Доволі окупації”.

Урядовий спротив проти демонстрантів, які співали патріотичних пісень, несучи польські національні прапори, не викликав розгубленості, а призвів до зударів з поліцією. Учасники штурмом здобули тюрму, звільнили в'язнів, оволоділи ратушею, будинком комуністичної партії й на глум комунізму написали на звільненому будинкові: „Здаються мешкання”. Поліція напочатку заховувалась пасивно, військо теж мало здержливу, а то й прихильну поставу до повстанців. Розправу з ними почали спеціальні відділи державної безпеки, завдяки яким владі удалося на протязі трьох днів здушити повстання й почати розправу з його учасниками. Розправа триває. Замінено поліцію, організована преса вимагає жорстокого покарання учасників повстання. Польська газета „Трибуна люду” пише: „Ми розслідуємо, що то за люди, які викликали безладдя в Познані саме в ті дні, коли там відбувався 25. Міжнародний Ярмарок, в якому брало участь так багато чужинців”.

Чужинці що були в ті дні в місті переповідають, як їх учасники повстання просили повідомити Захід, що їм настогидла комуністична влада і що демонстрації протесту зроблено навмисне в ті дні, коли до Варшави прибув генеральний секретар Об'єднаних Націй. Советська преса повідомила про познанські події

тільки через два дні. Зпочатку говорилося ляконічно, мовляв, „агентам ворога удалося спровокувати вуличні безпорядки, що привело до людських жертв”. Але вже 2. липня про Познань згадується в заключній частині довгої постанови ЦК КПСС про подолання культу особи. Колективна диктатура всю вину звалює на американський монополістичний капітал, який асигнував 100 мільйонів доларів на підтримку діяльність в країнах народньої демократії. „Зрозуміло, пишеться в тій постанові, що антинародний виступ в Познані оплачений з того джерела”.

Таке насвітлення колективної диктатури є звичайним для неї, але між рядками цієї постанови чується панічний страх кремлівської верхівки за події, що почалися в Познані, на які вагітні всі сателітні республіки й країни раніше поневолені Советською Імперією. Тому то колективне керівництво й намагається представити події в Познані, як незначний епізод, викликаний заклятими ворогами Советського Блюку, а учасників повстання називають бандитами. Приховуючи правду про познанські події, колективні диктатори, які ще вчора так багато говорили про співіснування з капіталізмом, заговорили натуральною московською мовою про хижаків імперіялізму, повертаючись на вступану доріжку протиамериканської пропаганди.

Повстання в Познані задушено, як було задушено три роки тому, 17. червня 1953 р., в східній Німеччині. Між обома подіями є подібність. Населення окупованих країн, про свободу якого так багато говорить, доведене до відчаю, здобулося на активні дії, на революційний чин, заговорило в обох випадках з окупантом мовою зброї. Зовнішня різниця в тому, що в Берліні давили повстанців російські танки, а в Познані польські, під керівництвом советського маршала Рокосовського.

**

В червневому числі „Вісника” наведено було слова польського письменника Збігнева Фльорчака, який натякав полякам „про вирівняння прав і становища”. В Познані й почато вирівнювати з лозунгом: „Геть русских”.

Не є сутнім, як дійшло до повстання, істот-

ним є, що внутрішній стан в Польщі, як і в усіх країнах, окупованих Советською Росією, є такий, що досить найменшої нагоди й населення почне вирівнювати своє національне становище. Чужинці, що повернулися з Познані переповідають, як люди на вулицях кричали їм: „Почалась революція! Вже багато вбитих. Зруйнували в'язницю”. Важливим є, що події після XX-го З'їзду сприятливо вплинули на витворення передреволюційної ситуації в Познані, як в цілій імперії. В Польщі почалося, бо поляки, чи не найбільше психологічно настроєні до того, а розлад у верхівці польської комуністичної партії, який в процесі розвінчання Сталіна, що далі, то більше поглиблюється, поміг тому.

Не є таємницею, що в верхівці польської комуністичної партії між групою Охаби (перший секретар партії) і групою Циранкевича — (прем'єр міністр) є поважні розходження, що до оцінки вчорашнього. Група Циранкевича домагається послідовної й радикальної десталінізації в усьому. Нераз прем'єр заявляв, що почате розвінчування, треба продовжувати, викорінюючи залишки минулого. Група Охаби, навпаки, тієї думки, що викриття помилок минулого є на руку буржуазії, а розвінчування сталінізму є її пропагандою. В недавно опублікованій статті „Правди” перший секретар польської партії виступив проти так званого нового курсу, а ще більше проти спроб в якійсь мірі усамостійнити польську політику. Та як не важливі закуліси польського повстання, не вони є і будуть вирішальними для завтрішньої політичної погоди. Вирішальним є той факт, що населення здібне й готове почати ділами говорити про самостійність і свободу. І не тільки в Польщі, а в усіх країнах необ'ятної імперії.

В Познані дано повчальну лекцію для західних політиків, а зокрема для тих, що, говорячи про співжиття з Советською Імперією, планують великопростірний уклад у світі. Познанці почали з невдоволення, домагались хліба, а закінчили лозунгом „Геть русских”. Чи зрозуміють великопростірні політики, бодай на цій трагедії, нереальність своїх плянів, за якими вони все наворачтають нас і інші поневолені народи в обійми Москви, оновленої демократією. Події в Познані показали, що советський бльок, про силу якого так багато говориться, не є такий страшний. Досить вільному світові вияви-

ти зрозуміння до політичних прагнень поневолених націй й вони розправляться з тією потворою в національних революціях. Після повстань в концентраційних таборах, після Познані, заворушення в Тблісі й на Україні, західні політики не можуть говорити, що вони не знають, чого хочуть уярмлені народи окупованих країн. Свободи й незалежності.

Досі політичні землеміри великопростірного укладу світу, говорили про свободу взагалі, хоч не однаково її для всіх народів уявляли, намагаючись втримати поневолені народи у великопростірних формах, не хотіли признати, що свобода без державної суверенности є фікцією. Чи зрозуміють це після Познаня великопростірні політичні землеміри? Що швидше до цього дійде, то менше буде пролито людської крові. А діяти мусить, бо інакше свободи не утримати ні в Парижі, ні в Лондоні. Навіть і в Вашингтоні буде не легко. Знаючи політичну двуликість великопростірних політиків, Москві не трудно розправлятися з повстаннями, як то вона зробила в Познані. Повстання придушено. Але його відгомін розноситься по всіх закутинах, окупованих Советською Імперією країн і він стане початком активної боротьби народів, яку організуватимуть національно-революційні сили підневільних народів.

Після останньої постанови ЦК, з якій згадано й про польське повстання вже тільки сліпі, або ті, що хочуть засліпити світ, можуть говорити про світовий комунізм. Політичний розлад в цілому сателітньому комуністичному таборі унаочнює, що монолітного світового комунізму немає.

Клонячи голови перед жертвами, що впали за свободу, штурмуючи московську тиранію, віримо, що недалекий час, коли всі поневолені народи Советської Імперії стануть до бою за правду і волю на землях своїх.

Клим Полішук

НА ВИГНАННІ

Навіть в скривавленім горі,
Навіть в розпачну годину,
Будемо вірити в зорі,
Будемо йти без упину.

Навіть тоді, як здолають,
Стримано стиснемо зуби, —
Сильні в борні не ридають,
Дужим нема самозгуби.

Евген Ляхович

ГЕРОЇЗМ

Можна різно думати відносно форми героїзму. Але заперечувати, що це героїзм може відновити Україну з її нинішнього трагічного положення і винести до оновленої слави — було б безглуздя. Таким самим безглуздя було б твердити, що є тільки одна форма героїзму, цебто та, що починається на полі слави і там же кінчиться смертним фіналом.

Героїзм може проявлятися в найрізномірніших формах, в різних місцях, на кожному кроці нашої щоденної сірої роботи; в думці, чині, в наставленні до життя. Проте, кожна форма героїзму має одну і ту саму скалю духових прикмет: відвагу бачити небезпеку і безкомпромісово зударитись з нею не в ім'я особистих зисків, чи навіть особистої слави, ні не зі страху перед карою іншої людини, тільки зі страху перед власним сумлінням, в ім'я справедливої ідеї. Ці психічні прикмети своє коріння виводять з основного наставлення нашого духа — любити дану збірноту палкою чинною любов'ю і обдаровувати її плодами великої і справедливої ідеї. Для реалізації цієї ідеї герої приносять себе в жертву. „Не має більшої любови від тієї, що спонукує людину віддати своє життя за друзів”.

Усі ці відрухи геройської душі є з собою тісно і логічно пов'язані. Є в них і реалізм бачення небезпеки і романтична любов до друзів, вкупі з бажанням допомогти їм усім можливим, включно до спалення себе на жертівнику. Це речі досить ясні і samozрозумілі, але дуже часто ми забуваємо чи не найважливіший момент, а саме, що рушійною силою героїзму є не тільки любов до друзів, але також те почуття, яке ми вкладаємо в слово „друзі”. Потенціальний герой мусить знати, що друзі горять тими самими почуваннями що він; що вони потребують і оцінюють його жертву. Героїзм це шляхетна ростина, якій тяжко розвинути на моральнім багні, в яким нуртує самолюбство, цинізм та в яким „друзі” не відчують потреби служити великій ідеї; героїзм вони називають „дурнотою”, а тих, що посвятили себе за них, називають „нікому не потрібними жертвами, „марно змарнованими одиницями”.

Хоч героїзм нераз поповнюють люди, які сповидно відкидають віру в Бога, проте, справжній героїзм можливий лиш там, де є глибока віра в Бога. Цікаву думку в цій справі висловив єпископ Фултон Шін, в своїй книжці „Вгору піднесім серця”. Надію привернення людей до Бога в контрольованих безбожницькими силами краях, він спирає на факті, що в тих краях молоді покоління, навіть коли попадають під впливи безбожницької агітації, проте, відчують велику потребу посвятитись на жертівнику чогось вищого, чогось надземного, що суперечить усім правилам безбожницької логіки і матеріялістичної діалектики. Він дослівно каже: „В модерних збірнотах є більше готовости до пожертви, ніж вона була в багатьох декадах. Негативним, проте, не менш очевидним знаком цієї готовости жертвувати себе є це, що молодь Європи в цім столітті горнулась до комунізму, нацизму і фашизму, що є системами, які вимагають геройського підкорення себе для колективу... Ця очевидна готовість жертвувати себе, має основне коріння в нашім природнім відчутті Бога”.

І зовсім слушно. Бо хто на правду переконаний, що вкупі зі смертю все на світі кінчиться, хто цілковито затратив природне відчуття Бога, хто за найвище завдання людини уважає розбудову матеріяльних дібр та матеріяльної цивілізації — той мусів би з'їхати з глузду, щоб віддати своє життя на те, аби інші могли наповнювати свій шунок й думати тільки про те, якби наситити свої змисли. Цього роду людей не можна назвати „друзями”, бо фактично це вже схудобіла порода, за яку не варт віддавати життя вже хочби тому, що тієї жертви вона не оцінює і не потребує.

Справжній героїзм, різних форм, в остаточній аналізі все має перед собою Творця, коли наша душа, ставши нагою перед Ним, скаже: „Мушу йти тим шляхом, бо інакший не є добрим”.

Подібне духове підложжя має також мораль. Героїзм і мораль тісно пов'язані з собою. Свій поштовх вони дістають від Бога. Без Божого освячення мораль тратить свою силу, а навіть

раціональне оправдання. Безбожницько-матеріалістичне вчення, відтявши мораль від її Вищого джерела, каже, що вона потрібна як засіб регуляції збірного життя, щось в роді зелених і червоних світел, потрібних для регуляції вуличного руху. Ми, люди, маємо рішати коли і в котрих місцях має бути зелене світло, а коли червоне; вирішення цього питання залишається волі загалу, більшості голосів.

Невже волею загалу, більшістю голосів, можна вирішити, що моральне, а що неморальне? Що варта „мораль”, яку змінюватимуть по кожних виборах? А що стається з мораллю, коли збірною кермує диктатор, одна людина, не рахуючись з Волею Творця? Хіба та одна людина, силою обставин, не стає божком і не говорить — коли, що, в який день, та з якої okazji, є моральним, а що неморальним... П'ятдесят літ тому ці слова мали б чисто академічний характер. Нині від них віє жахлива дійсність.

Відтявши поняття моралі від Вищого джерела людина почала деправуватись. Маємо грізні позначки такої деправації не тільки по тамтому, але і по цьому боці залізної заслони. В Англії, наприклад, цій країні традиційного джентелменства, думаючи люди починають бити на сполох. Починають писати і говорити, появляються навіть літературні твори, в яких письменники пробують психологічно вияснити причини розкладу англійського характеру. В англійських школах, як відомо, в першу чергу виховували характери, а інтелектуальні цінності клали на друге місце. Вихований в Оксфорді чи Кембриджі англійський молодець, був свого роду цивільним вояком, так глибоко були вкорінені в ньому чесноти характеру. Та ось в нинішніх часах чимраз частіше трапляються випадки, де молодий англійський джентелмен, покинувши школу, розгублюється в світі і тратить раціональну відповідь на питання: Чому він повинен бути джентелменом і терпіти на тім, коли цілий світ гонить за грішми і за тим, що за гроші може купити? Відкинувши віру в Творця, він не може знайти на це раціональної відповіді. Ступнево він стає брехуном, обманцем, далі злодієм і вкінці за гроші в огидний спосіб зраджує свою батьківщину. При тім він цілий час назовні ні трішки не тратить із свого давнього джентелменського вигляду: гарна одежа, поведінка, мо-

ва, дотеп, інтелектуальна бистрість й естетичний смак. Але душа вже труп, від якого заносить огидним сопухом. В деяких випадках, цього роду типи ще зберігають на споді душі якусь малу іскорку людяности і природньої віри в Творця. Тоді, цього роду труп, нераз оживає і навіть героїчним вчинком пробує зрегабілізуватись перед Творцем. Але там, де та іскра цілковито погасла — здеправована людина кінчає погано.

Випадки, які завважають англійці і починають бити на сполох, проявляються і в інших збірнотах, включаючи нашу. Не дурім себе, що ці речі належать лише до священників. Відсуваючи ці речі на бік, цілу будівлю наших визвольних змагань ми ставимо на піску. І коли та будівля обернеться в руїну, як це нераз бувало в минулім, то винуймо себе за те, що втратили зв'язок з Творцем. Бо хто не хоче скоритись батьківській волі Творця, той мусить скоритись деспотичній волі людини.

Тут може виринути запит: Хіба на правду треба віри в Творця, щоб створити такий суспільний лад, який шанував би свободу і гідність людини? Хіба нема суперечности між фактами і словами, що ось, хочби в Америці, маємо повну суспільну свободу, хоч водночас віра в Бога зникає?

Мусимо логічно і вичерпно відповідати на ці питання, інакше в глибині нашої власної душі зродиться сумнів, а навіть таке свідоме, чи підсвідоме переконання, що те, що говоримо є пустими фразами, які з дійсністю не мають нічого спільного. У висліді наша віра в слушність нашої справи буде миршавіти і такоюж буде наша праця.

Те, що ми маємо по цьому боці залізної заслони та чим з бляшаним ентузіазмом пишаємось, себто той наш свободолюбний устрій, що шанує індивідуальну гідність, все це йде від правдивої християнської культури, яка впродовж тисячеліть прищепила цілу скалю шляхотних засад і ми придержуємось іще якийсь час тих засад по інерції, хоч вже забули звідкіля вони взялись. Не дурім себе що так вічно буде, що ми можемо мати християнську цивілізацію без Христа. Як інерція вичерпається, одного ранку на вулицях наших свободолюбних міст підніме свій кулак огидна звіряча потвора.

Правда, як по тамтому, так і по цьому боці

залізної заслони, велику роллю в нашій збірній житті, в творенні наших інституцій та нашої цивілізації, відіграє природне відчуття Бога, про яке згадує єпископ Шін. Воно проявляється і серед нас. Дуже часто люди, які устами відкидають віру в Бога, а навіть богохуляють, фактично в своїй підсвідомості цю віру плачуть далі і нераз, не знаючи про це, ціле своє життя ведуть так, щоб воно не йшло в розріз з Волею Творця. Чому ж вони словно відкидають Творця? — Тому, бо колись в житті розчарувались в своїх церковних організаціях, чи своїх духовних провідниках, які, на їх думку, не йдуть з дуом часу та не пояснюють віри в Творця кожноразом з перспективи тої точки, на яку поетійно, крок за кроком, піднімається людський ум, а замикаються в архаїчній шкаралущі думання, немовби боялись, що само думання людини обов'язково мусить ослабити віру в Бога. Очевидно, такий підхід є помилковий й обидливий для самого Творця. Але також абсурдно помилковим є гнів сповідних атеїстів, які за слабкі сторони нині живучих людей відкидають можливість духовного воскресіння, ради якого прийняв тіло Спаситель і вмер на хресті біля дві тисячі літ тому.

Та тут може виринути ще одне засадниче питання: Чому Бог створив світ так, що в ньому є потреба виявляти героїзм? Героїзм це посвята в змагу двох собі протилежних ідей. Чому ми мусимо мати змаг? Чому віра в Бога передбачає зародки цього змагу, в той час, як матеріалістичний соціалізм, хочби штучним та помилковим шляхом, ніби прямує до усунення всіх конфліктів й тим самим до усунення сцени, на якій драматично міг би проявитись героїзм?

Той змаг не є вже таким безцілним, як дехто собі його уявляє. Згадуваний вже єпископ Шін підкреслює, що в часі війни й інших подібних катаклізмів, висуваються серед людей на перші місця крайності: діяволи і ангели. Ті, що мали в собі чимало добра, стають ще кращими. Ті, що мали в собі чимало зла, стають потворами. Політура нашої цивілізації і маска нашого щоденного життя, з нас злітають і ми стаємо перед іншими і сами перед собою в нашій дійсній світлі. Без змагу і потрясення ми сами не знали б — хто ми і чого ми варті. Деколи ми думали б про себе, що ми дуже добрі, а деколи

—що дуже злі. Щойно змаг виявляє нашу дійсну вартість і ми пізнаємо самі себе.

Із тих виявів, що їх завважуємо докруги себе і тих, що впродовж віків діялись серед різних народів можемо обережно заключувати, що Творець з розмислом ставить людей в таке положення, в якому мусять пробиватись по тім шляху, який Він їм визначив, або — мисять зустрітись з консеквенціями непослуху Його святій Волі. Один англійський генерал висловив цю думку в іншій, дещо драстичній формі: „Бог, не любить людей, які прагнуть спокою на те, щоб вдоволятись своїми тілесними потребами та обкладатись матеріальними добрами так, як одне фермерське створіння обкладається салом”.

Слід тут зазначити, що відомий монгольський вождь, Джингіс Хан, не тільки не заперечував, але сам поширював вістки, начеб він був бичем Божим, хоч про Бога мав дуже мрячне поняття. Християнським делегаціям, які пробували переконати його, не мордувати так християнського люду, він коротко відповідав: „Ви маєте Євангеліє, а як поступаєте!” Подібне говорив представникам Ісламу: „Ви маєте Коран, а як поступаєте!” Знову ж китайським філософам, що дорікали йому за таке нелюдське мордування людей, апатично відповідав: „Люди! Як вони дбають виключно про свої вигоди, кому вони потрібні?”

Проречистими є слова Творця на адресу першого чоловіка: „Відтепер будеш здобувати прожиток в поті чола...”

Від змагу з перешкодами на цій землі видно нам не втекти. Але залишився людам вільний вибір: Ставати по стороні Божих сил, чи сатанічних?

Український нарід цей вибір зробив вже давно. Ми відрухово стали до боротьби з силами, що роздавлюють в людині усе, що в неї найцінніше: видиво прообразу Божого, до якого кожний з нас окремо і всі спільно повинні прямувати.

Визвольна боротьба українського народу випливає з глибоко моральних джерел. Віра в Бога, Христа і Святого Духа є нерозривно зв'язані з цією боротьбою. Не дурім себе, що ці речі належать лиш до духовенства і ним ми не повинні займатись. Усі наші суспільно-політичні питання мають моральну основу і без вирішення

I. В-к

СИМБІОЗ БОЛЬШЕВИЗМУ З МОСКОВСЬКИМ ПРАВОСЛАВІЄМ

Про зустріч українцями представників московської православної церкви на чолі з Ніколаєм Крутицьким, була вміщена замітка в червневому числі „Вісника”. Українці ждали делегації в усіх містах, щоб ще раз перед американцями заявити, що церковні достойники, які приїхали до ЗДА, є слугами московської держави, а православіє їхнє, є одною із підвалин большевицької імперії, як до революції було підвалиною царської імперії. Проф. З. Саган, в своєму коментарі через радіо, поставив ми-

трополитові Николаєві кілька влучних запитів. В одному з них він запитує: „Скажіть, будь ласка, на основі якого канонічного й неканонічного закону Москва попризначувала в Україні своїх єпископів і духовенство? А врешті, яке право має безвірницький уряд призначати духовенство?” В другому місці коментаря проф. Саган, пригадавши як Ніколай Крутицький 22. серпня 1949 р. називав Папу Пія XII — ворогом християнства, запитує: „Чи з пе-

справ віри та релігії ми не будемо в силі сами собі відповісти на ці питання і заплутаємось в лабіринті зле розставлених вартостей.

Ми не знатимемо що таке свобода і воля, в чім полягає гніт ворога, що таке справедливість, що значить патріотизм, де лежить вартість традицій, де шукати основ нації, що вкладати в поняття Батьківщини і тисяча інших понять, які ми уживаємо щодня в нашій політичній термінології, думаючи, що всі ми в ті поняття вкладаємо той сам зміст. Колиж бо воно так не є. Люди розсварюються не тоді, коли кажуть „нам потрібно характерних провідників”, „чесного правління і справедливої політичної програми”; „треба виховувати загал в патріотичнім дусі, в яким всі ставилиб добро загалу понад своє особисте” і т.п., тільки вони розсварюються тоді, коли приходять до конкретизування цих понять, себто — що розуміти під „характером”, що під „чеснотою”, що під „справедливістю”, і т. п.

Кожне політичне поняття має в основі якусь моральну вартість. І коли ми різнимось в поняттях тих вартостей мусимо порізнитись і політично. Поняття самої моралі залежить від того, чи признаємо над собою якийсь Вищий Авторитет, чи найвищим авторитетом вважаємо себе — людину на землі?

Навіть таке поняття, як „нація” набере цілковито іншого значіння в віруючій людині і людини, яка визбулась віри в Бога. Для українського народу це питання є першої ваги. Без пересади можна сказати — це питання його

життя, або смерти.

Бо коли до основ нації ми підійдемо з матеріялістичним поглядом, то що станеться з нашими визвольними змаганнями, якщо Москва задовольнила вповні матеріяльні вимоги українського народу? Підсвідомо побоюючись такої небезпеки ми настирливо, деколи перебільшено, на кожному кроці, підкресляли нездарність Москви в творенні матеріяльних дібр. Але нині Москва, дірвавшись до технологічних здобутків західних країн і маючи в себе величезний економічний резервуар створила дуже поважну і реальну загрозу конструктивної конкуренції не лиш в ділянці воєнного потенціалу, але також у виробі спожиткових дібр.

Основи нації, зокрема української, містяться не в задоволенні матеріяльними добрими, тільки в задоволенні духовими успіхами, якими ми різьбимо себе на прообраз Божий та постійно зближаємось до того взірця який у своїм задумі накреслив для нас Творець. Ми хочемо виявити Творцеві, керуючись нашою власною суверенною волею, що ми здібні жити по Його законам і є в нас прага прямувати до Нього. Це є основи нашої нації, основи наших визвольних змагань, джерело нашого героїзму.

За матеріяльні добра український нарід не продасть своєї душі. Москва може себе показати мудрою і справною. Це її діло. Проте український нарід муситиме розтріскати голову тим сатанічним силам, які стають впоперек шляху, що веде до зреалізування національного, освяченого самим Творцем, ідеалу — ідеалу бути самими собою.

реконання таке робив теперішній митрополит”?

На поставлені запити, делегація, очевидно, не дала відповіді та її й не сподівались. Але відповідь дав єпископ русскої зарубешної церкви в Америці Іоанн Сан Франциский в статті „Русская церковь в СССР” („Н.Р.С. 20 і 21. червня). Наводимо уривок з тієї статті, бо в ньому не тільки відповідь на питання, що їх ставили українці, зустрічаючи слугів імперської сатанії, а й обґрунтування діяльності русскої церкви. Стаття є офіційним становищем русскої церкви до симбіозу православія з большевизмом на благо імперії.

„Де в чому советська влада й сприяє церкві, звичайно, переслідуючи свої державні й партійні цілі, і також для утримання віруючого народу політично-підконтрольному церковному організмі. Воз’єднання з православною церквою уніятів Галичини, Буковини й Карпатської Русі не обійшлося без підтримки пивільної (советської) влади. Церква справедливо шукала в цих країнах свою прадавню (раніше від неї теж силою відірвану) православну паству, а советська держава шукала відірвання народу від політичного впливу Риму. Такий симбіоз партійно-державних і церковних інтересів за залізною завісою може навести сміток на багатьох, і тут є, звичайно, не тільки елемент, що надає того смітку, а й обурення, що знаходиться в усякім разі в минулих нехристиянських, а політичних і державних симбіозах історії (спільні дружні дії проти православної церкви, Римської церкви і Австро-угорського та Польського урядів).

Переслідуючи свою церковну лінію, руска ієрархія пішла на це. Не могла мабуть не піти, щиро, звичайно, радіючи наверненню на православіє багатьох тисяч уніятів, нащадків православних людей і закриваючи очі на те, що „відіовані насильно”, воз’єднуються не тільки однією любов’ю”.

„Обвітрилась” на льодових вітрах світу, пристосувалась до життя в СССР церковна ієрархія. І не тільки в опортуністичному сенсі пристосувалась (на що закордонном головним чином вказується), але і в доброму органічному розумінні. Церква зміцніла в боротьбі за віру народу „за кожний свій храм. Це десятиліття найтяжче в її історії не пройшло марно. Пристосовується, в усіх змислах, щоб фізично вплинути, до матеріялістичної держави і весь руский нарід. А церква є не тільки Тіло Хри-

стове, але й жива частина народу. І оцією своєю стороною, вона йде його шляхом, проходячи з ним і через всі його пристосувальні терпіння. Не можна сказати, що й тоталітарна влада теж не пристосовується до народу, а через нього й до церкви... Різні фази цього пристосування ми бачимо при Ленінові, при Сталінові і в післясталінський період.

Рядом з всесильною в Советському Союзі комуністичною партією (що залишилась при своєму принциповому програмовім безвірництві), „легальне” існування церкви в СССР, можна розглядати, як неймовірний прецедент, якому не було подібного в історії. Партійна державність змушена була підчас останньої війни відкинути свій попередній принцип грубого безвірництва „в архів історії” і змінити не своє відношення, а ступінь свого всевідкидаючого відношення до церкви. Відтиснута внутрішньою силою церкви від своїх початкових комуністичних позицій в цьому питанню, партійна державність пробує в наші часи надомужити свої ідеологічні втрати на чисто політичному фронті.

Не змінюючи ні на йоту основ своєї віри, руска церква згодилась в особі митрополита, пізніше патріарха Сергія, поруч з релігійним моментом спасіння людської душі у Христі, знов продовжувати, освящувати національну й історичну стихію свого народу. Вона не може не числитись з „властями придержаними”, дії яких завжди в світі бувають, коли не благословенні Богом, то допущені за гріхи й недосконалістю людей. Факт відкритої безвірницької влади, — є задачею для віруючих в Бога; це їх іспит, виклик їхній вірі і заклик до покаяння всього народу. Кожним своїм молитвенним подихом і богослужбеним словом, кожною своєю свічкою церква заперечує матеріялістичне вчення, убиваючи атеїстичну філософію в її корені в людській душі. Вона антиматеріялістична, одним своїм стоянням серед народа, своїм існуванням”.

Виправдуючи поступовання митрополита Сергія, який в свій час ствердив чужинецьким журналістам, що „утисків на церкву в Советському Союзі немає”, єпископ пише: „Тут він мабуть не хотів апелювати до чужоземних князів людських, прагнення яких до інтервенції було у всіх в пам’яті”. А вкінці статті читаємо: „Закордонні висловлювання, які профанують все видиме церковне життя в СССР не вірні. Наша самовиправданість, що осуджує всю руску

церкву, в СРСР, не виправдана. Той, хто спрощує все видиме життя церкви там до рівня служби МВД, цим підписується під думкою МВД, якому б дуже хотілось вірити в те, що руска церква дійсно залишилась серед народа лише як декорація, бутафорія минулого і знаряддя советської влади". Заперечуючи це єпископ стверджує, що: „Божа влада сіяє й тайнодіє в рускій церкві”.

Наводячи великий уривок з довгої статті, хотілося ще раз підкреслити де суть напняття Росії й України. Агітаційним хлясканням преси про жорстокість комунізму тієї суті не тільки не вичерпується, а й не зачіпається. Єпископ Іоанн виклав ідеологічно-програмові засади московського православ'я, яке в симбіозі з большевизмом „продовжує освячувати національну й історичну стихію свого народа”. Чи можна сказати ще виразніше про ролі й суті московського православ'я не тільки нині, а й в усі часи історії.

Влада підкоряла Галичину, Закарпаття, Буковину, насаджувала там московське право, а церква благословляла ту сваволю, бо всна є „живою частиною свого народу (руського)”. Большевики не самі здійснювали історично-національні цілі руского народу, а в союзі з рускою православною церквою, яка їхні завоювання благословила вчора, за них молиться нині. І благословитиме завтра, бо та церква була, є і буде в симбіозі з московською державницькою владою. Для рускої православної церкви, як сказав в Нью Йорку митрополит Ніколай „Росія завжди залишиться святою”. Та інакше й бути не могло, бо національні інтереси московської церкви й влади большевицької спільні, єдині. А дії тієї влади, як повчає зарубежний єпископ, „коли не благословенні Богом, то допущені ним за гріхи й недосконалості людські”. Московська ж церква, благословляючи ті розбійницькі дії, молячись за них, виконує свої „вищі” заповіді. І не є то новим. Стара (дожовтнева) Імперія трималася на трьох підвалинах: самодержавіє, православіє і народність (русска), а в поновленій на місце струхлявілого самодержавства прийшов большевизм і він в симбіозі з православієм, спираючись на народність продовжує діла Імперії.

Взаємини большевицької державницької вла-

ди і Русскої Православної Церкви, єпископ називає влучно симбіозом. Біологічний термін перенесено в соціально-політичні відносини, бо він найкраще віддає їхню суть.

Симбіос — грецьке слово, яким в біології визначається співжиття двох організмів, що перебувають в біологічних взаєминах, органічно співживуть. Явище симбіозу поширене серед організмів близьких до найпростіших. Від довгого співжиття, взаємовпливу в процесі його, два організми іноді тісно зростаються, витворюючи цілком окремий організм. Такіз симбіозу грибів і водорослів витворились лишайники. Це в природі.

Симбіоз Русскої Православної Церкви з большевизмом впливає із спільноти завдань і з спільного національного джерела. „Не змінюючи ні на йоту основ своєї святої віри, Русска Церква погодилась в особі митрополита, пізнішого патріярха Сергія... знов продовжувати освячувати національну й історичну стихію свого народа”. Сталося це в 20-х роках. Року 1927 патріярх Сергій, щоб освячувати національну стихію свого народу, відрікся від мучеників церкви, заявивши західним журналістам, що релігійного переслідування в советській Росії не було. І з того часу, після короткої перерви, Русска Православна Церква освящує національну стихію в симбіозі з большевизмом, підтримує державницьку владу большевиків і молиться за її діла. Не є важним, що влада та безвірницька, істотним є те, що влада без підтримки Русскої Православної Церкви не змогла б далі оформляти національну стихію руского народу. І руске православіє зрозуміло це й стало до співжиття. Державницький большевизм і церква русска, як витвори національні доповнюють одних другого в співжитті. „Девчому советська влада й сприяє церкві”, за це вона „освящує” її діла, бо лінія церковна й влади большевицької співпадають з погляду інтересів руского народу.

Єпископ зарубежної Русскої Церкви, яка ніби не визнає московської підбольшевицької церкви, повчає своїх вірних не осуджувати її й не хулити, а зрозуміти, що „Божа влада сяє й тайнодіє в Русській Церкві” по тім боці заслони. А оте „сяєво” й „тайнодійство” через церкву передається, виходить і на державницьку владу,

Володимир Радзикович

СВІТОЧ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

(У сторіччя народин Івана Франка)

...„Україно, моя сердечна ненс!
Не лай мене стражденна, незабута,
Що не дало мое життя злиденне
Того, що ждати могла від мене!”...

Так писав Іван Франко у збірці „Мій ізма-рагд”, що вийшла 1898 року. У наведених словах, поруч із виправданим натяком на злиденне життя, — поруч із виправданою свідомістю творчих можливостей, помітний деякий сумнів у вартість власних творчих досягнень. Сумнів — невиправданий. Не ляяти може Україна свого великого сина, а з гордістю назвати може світочем української культури.

„Франко — це „люмен” усіх гімназій” — мав

сказати за згадками шкільних товаришів поета один із інспекторів на конференції учительського збору після люстрації дрогобицької гімназії. Франко — „люмен” української культури без застереження може сказати в сторіччя його народин, кожний історик розвитку українського культурного життя.

Безсумніву „злиденне” було життя поета, „скорбний” був його життєвий шлях. Ранне сирітство, нагінка влади з судовими процесами, ув’язненнями, карними — транспортами, холодна байдужність, часто одверта нехіть, а то й дошкульні колючки з боку власного громадянства, матеріальна скрута, великі життєві

яка нині так потребує підтримки й освячення себе, щоб утримати в підкорі, в „безмолві” народи. Органічно співживучи з Русскою Православною церквою большевицька влада не дозволяє на найменші якісь вияви національного життя в церквах національних республік, автономности його. Церковний організм єдиний і керівництво ним суворо централізоване, що об’легчує владі здійснювати через церкву, при допомозі її, політичну контролю. Русска Православна Церква, молючись за владу, нахиляє вірних до послуху, привчає їх сприймати нинішню владу, „коли не благословенну Богом, то послану за гріхи”. Звідціль послух і покора ізбранного народу, що так потрібно владі. В уяві вірних через молитву та церква переливає своє „сяєво” і „тайнодійство” і на владу. А як прийде час, коли влада потребуватиме цього, та церква не завагається проголосити не земне походження влади, як то нераз бувало в історії Росії.

Повчання єпископа русскої зарубешної церкви, мовби викликане приїздом до ЗДА митрополита підбольшевицької церкви, який розіжджаючи по світі робить величезну політичну й дипломатичну роботу, щоб скріплювати перед світом авторитет советської влади. Єпископ Іоанн не картає і не дорікає церковних достойників, що вони підтримують і благослов-

лять безвірницьку владу, а, оправдуючи їхню діяльність, повчає своїх вірних зрозуміти ту діяльність з погляду вищих національних інтересів, в ім’я яких церква відмовилась від святих мучеників, не боячись втратити благодатність. Зарубешна Русска Церква духово єднається з потойбічною в ім’я інтересів завтрішнього дня, не дивлячись на те, що це не має нічого спільного з дійсним християнством.

Не з молитвами приїздив Ніколай Крутіцький до Америки, в критичний, переходовий для большевизму період, а з окресленими політичними завданнями. Зарубешний єпископ, який добре знає природу русского православія, лінія якого співпадає з лінією безвірницької влади, розуміючи це, закликає своїх вірних не хулити, а зрозуміти ту лінію. Вчора русска православна церква „закривала очі”, радіючи, як влада жорстоко приєднувала нові території (у єпископа не однією любов’ю). Сьогодні вона молиться за ту владу, а завтра благословлятиме її в боротьбі з народами, що повстануть проти неї, бо не в комунізмові тут діло, а в державности, яка базується на національній стихії русского народу.

Як добре було б, щоб програмово-ідеологічні засади русского православія, преподані єпископом Іоанном, наша спільнота, що думає про завтрішний день, засвоїла для себе.

розчарування при ніжній, вразливій вдачі поета і, вкінці, прикра, довголітня недуга — не тільки не пособляли творчій праці, а, навпаки, спинювали творчий розгін. Серед яких умовин доводилося Франкові не раз працювати, можна уявити собі з його передмови до збірки „Мій ізмарagd”, у якій пише між іншим: „Значна частина помічених тут віршів — то правдиві „Шмерценскіндер”. Я писав їх у темній кімнаті з зажмуреними, болючими очима” (15. листопада 1897 р.).

Все ж таки залишаючи високо на боці Шевченка з його геніальним словом, ледви чи найдемо в усьому історичному житті українського народу постать, що внесла б стільки цінностей у скарбницю української духової культури, скільки вніс їх Іван Франко. Коли в передньому слові до збірки „Із літ моєї молодости” (1913) поет тишився культурним розвитком власного громадянства, в якому бачив та почував „чимраз більший зріст духового життя”, то до цього росту довела у великій мірі його власна праця.

Дві основні риси духовости Франка зложились на те, що він став „світочем усіх галицьких гімназій”. Перша з них — виїнятка обдарованість, друга — небуденне замилювання до праці. Про свою феноменальну пам'ять Франко згадав у своїх автобіографічних фрагментах. Про неї і його велику талановитість із захопленням і подивом говорили не раз його шкільні товариші. Схопити пам'яттю цілого Шевченкового „Кобзаря”, повторити цілодинний виклад історії слово до слова, написати десять варіантів завдання на одну тему для товаришів, розробити тему завдання в наукову розвідку, або у віршову поему приходило йому легко й ці факти відомі з його життєпису. Пошана ж його для праці, яку бачив і навчився цінити ще малим хлопчиком у кузні свого батька, та яка йому „дала до життя всю принаду, ціль дала, щоб в манівцях не зблудити”, перетворилась у нього в якийсь окремий своєрідний культ. Цей культ праці, що між іншим, найшов свій вираз у словах:

„Лиш в праці мужа виробляєш сила,

Лиш праця світ таким, як є, створила.

Лиш в праці варто і для праці жить”...

був у нього такий великий, що впертим мотивом повторювався в його поезіях, нпр.: „Зем-

ле, моя, всеплодющая мати” — 1880, „Не довго жив в світі ще” — 1880, „Пісня і праця” — 1883, „Як те залізо з силою дивною”, „Як би само велике страждання” — 1897 і ін.

На високу позицію світоча української культури, поруч із двома названими рисами його духовости, винесла Франка ще третя прикмета його вдачі: любов рідного народу, любов до України. Без романтичного захоплення, без зайвого сентименталізму, глибоко вкорінена, сильна, органічна. „У своїй, оце вже близько 40-літній діяльності — писав Франко в 1913 р. у передньому слові до збірки „Із літ моєї молодости” — я переходив різні ступні розвитку, займався дуже різномірною роботою, служив різним напрямом і навіть націям, бо доводилось попрацювати немало, крім нашої української, також польською, німецькою та російською мовами. Та скрізь і завсіди у мене була одна провідна думка: служити інтересам мого рідного народу та загально-людським поступовим ідеям”. Сильний та прекрасний вислів любови до України, любови повної глибокої тривоги за її майбутність, дав поет в Прологу до поеми „Мойсей”, що є одним із найкращих жемчугів патріотичної лірики в усій українській літературі. У самій поемі вклав в уста Мойсея повні ніжності слова, з якими звернувся до свого народу: „Ти мій рід, ти дитина моя, ти вся честь моя і слава, в тобі дух мій, будуще моє, і краса і держава”...

Любов рідного народу, гаряче бажання всіма силами послужити йому, передовсім влегшити гірке життя ще тоді, безрадного і несвідомого своїх прав, визискуваного селянства, веліло йому короткий час захоплюватись теоріями соціалізму в надії, що соціалістичне будівництво зможе принести полегшення життя українському селянству. В тій охоті послужити своєму народові кидався Франко на різні поля діяльності, студіюючи соціологію й економію, встряючи в політичне та суспільне життя громадянства, видаючи й редагуючи часописи й журнали та палко й гостро в них реагуючи на різні недомагання тогочасного життя. У поетичних своїх творах дав захоплений вислів перебудови громадського ладу та славив каменярів, що прокладають шлях для майбутнього щастя людства. Його бистра думка, його талановитість й подиву гідна працьовитість зали-

О. Білецький

дійсний член Академії Наук УРСР.

ІВАН ФРАНКО І ІНДІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

ВІД РЕДАКЦІЇ.

В цьому році понад 150 мільйонів народів Азії відзначають 2500-ліття смерті основоположника буддизму — Густава Будди. Широко відомий літературознавець, академік О. Білецький опублікував в київській Літературній газеті за 15 червня цікаву розвідку про зацікавлення Івана Франка індологією. Подасмо її в невеликому скороченні, щоб ознайомити читачів з широчезним творчим розмахом великого вченого, дослідника, письменника — Івана Франка. Уважний читач найде в статті і наслідки московської опіки над культурою українського народу.

Ще за часів Київської Русі, було відомо про Індію з перекладної літератури. Серед пам'яток перекладаного письменства візантійського походження рано дістала поширення і полюбилася, озобливо своїми ілюстраціями, „Християнська топографія” купця, а згодом монаха Козьми (VI ст.), без достатньої підстави прозваного Індикопловом, Індикоплевстом — плавальником в Індію. Козьма передавав у своїй книзі казкові розповіді про Індію і Тапробан — Цейлон, про дивовижні тварини — єдиного та водяного коня, про рослини, які нібито там зустрічаються. Проте йому, хоч він і багато мандрував, не пощастило побувати там.

Ще в Київській Русі була перекладена знаменита повість про життя і воєнні походи царя Олександра Македонського, що в українській літературі наново переписувалася і перекладалася з другої половини XVI сторіччя. Походів Олександра в Індію відведено в лій велике місце. Крім різних чудес природи, запам'ятовувалася зустріч царя Олександра з індійськими аскетами-брахманами, гімносфістами.

Згадка про цих брахманів проникла в народний ужиток, тим більш, що крім Олександрії про них згадував початковий літопис, цитуючи Георгія Амартола і апокрифічне „Ходіння Зосими до рахманів”. Слово рахман ввійшло в народний ужиток, закріпилося прислів'ям уявлення про рахманів як праведників-християн відобразилося в розповідях про рахманський великдень.

Ще більш, як Олександрія, полюбилася у нас повість про Варлаама та Іоасафа, царевича індійського — один з найпопулярніших у середньовічних літературах Близького Сходу і Заходу твір. Він складений з староіндійських легенд про царевича Сідхарту, Шакія Муні, який став згодом Буддою. На початку XVII сторіччя українські читачі знайомилися з нею уже з друкованого тексту „Гісторія албо правдивое виписание святого Иоанна Дамаскина о житии святых преподобных отец Варлаама и Иосафа и о наверненьи индіян, стараннем и коштом иноком общежительного монастыря Кутеенского ново з грецкого и словенского на руский язык преложена року 1637 июля 22 дня”. Вставні розповіді-причті з цієї повісті були широко використані українськими проповідниками XVII-XVIII сторіч, як моральні ілюстрації (приклади). Основний сюжет дав мотиви „побожним” пісням, що перейшли в репертуар народних співців-лірників. Ми побачимо, як різноманітно використав цю повість Франко.

Можна було б згадати ще й легенду про Індійське царство — царство попа Івана, незрівняного ні з ким розмірами своєї держави, багатством і військовою могутністю. І цей всевітньо-відомий образ також був знайомий українським читачам, хоч до нас дійшов тільки один скорочений український список у рукопису XVIII сторіччя.

Дослідивши нашу стародавню літературу і усну народну творчість, ми, мабуть, знайшли б немало інших згадок про Індію, звернень до Індії, що виникали не тільки під впливом книг, а й під впливом усних розповідей.

Один із співбесідників „Дружеского розговора о душевном мире” Григорія Сковороди (назва — „Кольцо”) передає почуту ним у дитинстві „от знакомого персианина” причту про те, як кілька чужоземців мандрували по Індії.

Важко сказати, чи має ця причта яке-небудь джерело в індійській літературі хоча за своїм типом вона цілком відповідає апологам з індійського „океана притч и рассказов”.

Є чимало сюжетів і мотивів, близьких до староіндійських, і в українському фольклорі. Хоч, звичайно, про якість записування тут не може бути й мови.

Наведені факти свідчать, що ґрунт для пізнання Індії та її культури на Україні в епоху феодалізму був до певної міри підготовлений, а водночас, що пізнання це було дуже далеке від реальності. Реальне пізнання може дати безпосереднє спостереження або наукове вивчення. Наші предки, які, вільно чи невільно знайомилися з країнами Близького Сходу, як уже сказано, не доходили до меж Індії. З пізніших діячів українського походження можна згадати тільки Єгора Петровича Ковалевського, вихованця Харківського університету (1811-1868), невтомного „странствователя по суше и морям” (назва його збірника, 3 ч. СПб, 1843-1845), який в свою книгу включив кілька нарисів про Кашмір, Афганістан, можливо навіть особистими враженнями. Але книга його, що в свій час прихильно була відзначена Белінським, не дістала широкого розповсюдження серед українських читачів.

Про науковий підхід до індійської культури на Україні довгий час не могло бути й мови.

На території теперішньої нашої республіки довгий час не було жодних ознак пробудження наукових інтересів у даній галузі. З 60-х років у російських університетах були засновані катедри порівняльного мовознавства та санскриту. Але на Україні вони довгий час або не були заповнені, або заміщалися людьми, наукові інтереси яких лежали за межами індології. Студенти слухали курси загального мовознавства майже як зараз, тобто не маючи уявлення про найістотніші матеріали порівняльного вивчення так званих „індоевропейських мов” — про санскрит. Про університети Західної України взагалі не доводиться говорити.

Піонером у даній галузі, як і в багатьох інших, був великий просвітител, діяч широченного розмаху, який титаничними зусиллями розбивав стіну національної обмеженості, — Іван Франко.

Ще не зовсім ясні причини його інтересу до індійської

культури, що спонукнули його взятися за переклади староіндійських пам'яток. В оповіданні „Гірчичне зерно“, безперечно автобіографічному, згадуючи свої гімназичні роки, Франко говорить: „мене вже в гімназії тягло на схід“. Уже в той час він перекладав віршами старовірської книги Іова і для своєї бібліотеки придбав „Воппові переклади деяких епізодів із Махабхарати“. В 1875 р. першкурсник Львівського університету Франко пробус перекласти віршами, за німецьким перекладом Боппа, один із епізодів першої книги „Махабхарати“ — „СмертьГідімба“.

Може слід нагадати тут, що таке „Махабхарата“, хоча наші читачі не так давно мали можливість познайомитися, принаймні, з першою книгою поеми в прозаїчному перекладі з оригіналу, здійсненому лєнїнградським індологом В. І. Кальняновим (вид. Академії наук, 1950). Початкове ядро „Махабхарати“ — воєнно-феодална епопея, історія боротьби за об'єднання індійських земель під одною владою між пандавами і кауравами, представниками двох феодальних родів. В основі її лежить усна творчість, пісні, згодом зведені в щось ціле, оброблені й доповнені представниками жрецької касті, брахманами, які перетворили початкову поему в енциклопедію богословського-поетичного характеру. Вставні епізоди, які іноді розростаються в самостійні поеми, як-от „Наль і Дамаянті“, потіснили початкове ядро, і в цілому йому належить не більш п'ятої частини.

До числа таких епізодів належить і „Смерть Гідімба“.

Франко не надрукував свого перекладу. В ньому йому далеко не завжди вдавалося подолати не стільки труднощі оригіналу, скільки труднощі рідної мови, яка ще не встановилася в літературі Західної України, та труднощі віршового розміру, з якого юний перекладач раз у раз збивався. Та своєї роботи в галузі індійської літератури він не припинив. Навпаки: інтерес, виявлений в ранні роки, з часом дедалі більше розростався, позначаючись і на його наукових роботах, і на його популярних статтях, і на його художній — оригінальній та перекладацькій — творчості.

В 1883 році з ініціативи І. Франка створюється гурток молоді „для студійовання життя і світогляду народа“ з надзвичайно широкою програмою, в якій очевидно, відводиться місце й порівняльно-історичному вивченню казкових сюжетів. А в той час таке вчення неминуче приводило до індійських казок та притч Драгоманов у листі до Франка висловлює побоювання, щоб гурток не втратив плановості в своїх роботах, тим більш, що його самому не подобається надто широкий розмах інтересів І. Франка. „Поки бачу тільки, шчо Ви самі той кружок складаєте, так шчо і Ваша Індія пішла в праці того кружка. Я, правду кажучи, боюсь і за Вас, чи не розкидаєтесь Ви в своїх працях... а за кружок зовсім вже боюсь, коли він себе в систему не візьме“.

Франко прислухався до слів Драгоманова, але ніколи не змінював власних переконань і не відмовлявся від власних глибоких уподобань. А потяг до Індії тривав, незважаючи на те, що ні умови життя, ні навколишнє середовище та обставини не сприяли серйозній роботі. Дуже важко було забезпечити себе потрібними книгами і порадитися з знавцями. В березні 1891 року Франко пише Драгоманову: „Я не знаю, чи є де такий систематичний огляд індійської літератури в зв'язку з індійськими віруваннями, сектами і т. ін. і з розширенням кругозору на всі парості, куди твори тої літератури з часом розширювалися. Я досі не читав

Лєфмана, та здаєсь міні, що він все таки в першій лінії звертає увагу на історію і то на історію Індії, а лишає на боці літературу індійську і її інтернаціональне значення. Певно, що десь мусять бути праці такі, якої б міні бажалось (індійська література у Корша-Кіріпичнікова зроблена дуже слабо), та чи слід, було й Вам хоч по трохи зазначити зв'язок у тій літературі. А то тепер цїтуєте Ви збірник Сомадєви чи там Лалїтавістару, чи щонебудь таке, і кождо-му збоку цїтати ці являються якісь случайні, вихоплені мов би на вгад. Знаючи більше становище тих діл в літературі індійській, ми зрозуміли б для чоґо іменно в них є та криниця, з котрої бігають пити Веселовські, Лїбрехти і др.“.

Я дозволю собі дещо затриматися на цьому листі, викликаному однією з статей Драгоманова, тому що висловлювання Франка в ньому мають принципове значення. Тут Франко висловлює свою улюблену і глибоко правильну думку, що література стає зрозумілою тільки в комплексному вивченні, в зв'язку з загальною історією культури того чи іншого народу. Далі він підкреслює необхідність вивчати індійську літературу не як якийсь екзотичне явище (такий підхід навіть наприкінці ХІХ сторіччя був дуже поширений), а в її звичайнім значенні. Багаторукі і багатонігі боги, боги з слонячими головами, з трьома очима, вся безмежна гіперболічність індійського мисецтва та літератури не повинні закривати від нас того людського, того соціального (Франко не висуває тут цього моменту, але він говорить про нього в інших місцях), що ховається під незвичайною, фантастичною оболонкою і що Франко позначає словом „інтернаціональне“. І, потрєте, Франко справедливо нарікає на звичай учених, заговоривши про Індію, писати тільки для „вїбраних“, робити свої праці недоступними для широкого читача. Саме це й затримувало розвиток культурного спілкування між народами. Не кожен, навіть освічений літературознавець, повинен знати, що Сомадєва — упорядник найбільшого індійського збірника оповідань „Катхасарїтсагара“ („Океан оповідань, що вливаються як ріки в море“), що укладений цей збірник на початку ХІІ сторіччя і є свого роду підсумком бурхливого розвитку індійської повїстувальної літератури минулого часу. Не кожен знає, що „Лалїта-вістара“ — написана на санскриті поема про життя і вчення Будди. Але кожен може про це дізнатися, якщо про те подбають спеціалісти. Це зовсім не значить, що вчений повинен перестати бути дослідником і перетворитися в популяризатора: це значить тільки, що в галузі науки не повинно бути кастовості, езотеричності, що вчений завжди має відчувати себе відповідальним перед тією масою, малу частинку якої він становить.

Передмова до його поеми „Цар і аскет“ показує, що йому вже в 90-х роках були знайомі найважливіші іноземні праці з індійської літератури німецькою та англійською мовами; серед книг його бібліотеки, що збереглися, ми маємо, крім російських, десятки книг німецькою, англійською та французькою мовами — переклади пам'ятників староіндійської літератури та дослідження як загального, так і часткового характеру. Невідомо, наскільки він міг розбиратися в оригіналах, написаних санскритом. Але для справи популяризації він був достатньо озброєний. І цю справу він продовжував у 90-х та в 900-х роках.

Продовжував, по-перше, як перекладач. З тієї ж „Махабхарати“ він переклав і надрукував у 1896 році в своєму

журнали „Житте і слово” епізоди „Ману і потопа світу” та „Сунд і Упасунд” (на російську мову перекладений К. Коссовичем та Бергом) і почав перекладати епізод про Сакунталу, всесвітньовідомий з драматичної переробки видатного поета середньовічної Індії — Калідаси. Слідом за „Махабхаратою” увагу Франка привернув інший пам’ятник індійської епічної поезії, так звані „Пурани”. Короткі відомості про них Франко подає в нарисі староіндійської (санскритської) літератури, поданому як вступ до окремого видання його поеми „Цар і аскет” (1910). „Пурани” — епічні поеми порівняно невеликого розміру, що виникали одночасно з творенням двох великих епопей — „Махабхарати” і „Рамаїни”. Відомо 18 пуран, з яких найбільш славиться п’ята — „Бхагават-Пурана” (близько 36 тисяч віршів). Та Франка привабила інша „Маркандея-Пурана” — одна „з найважливіших, найкращих, а правдоподібно також найстаріших пуран. Найцінніші в ній ті часті, де вічно молодий мудрець Маркандея виступає, як оповідач”. З такою ж функцією він вводиться і в третю книгу „Махабхарати” („Книгу лісу” — Вана Парван), де в уста його вкладено сказання про всесвітній потоп, як цю сказано, перекладене Франком.

З „Маркандея-Пурани” Франко переклав оповідання „Цар Випашчит у пеклі”, надруковане у „Житті і слові” 1896 року, але згодом воно не передруковувалося в зібраннях творів і не ввійшло також в наше останнє двадцятитомне видання. Переклад зроблено частково з англійського, частково з німецького перекладу Фр. Рюккерта, з пропусками, застереженнями І. Франка в примітках. Розповідь ведеться від особи брахмана Яди, який за правдиве життя був нагороджений можливістю пригадати своє попереднє існування. „Індійці, — пояснює Франко, — вірять у так звану метемпсіхозу, то єсть вандрівку душ по смерті. По їх думці душа людська безсмертна і вічна; душі всіх людей створив Брахма ще перед створенням світа і посилає їх в різні тіла. Коли душа в якійсь тілі жила чесно і сповнювала закони, то по смерті переходить в якусь вищу щасливішу форму відповідно до своїх заслуг у попереднім житті. Виємково святі і блаженні люди мають дар пригадувати собі те, що діялося з ними в давнішнім існуванні, і в уста одного такого щасливого вложена також оця легенда, що по своєму мотиву, являється прототипом старого грекосолянського апокріфа, звісного в нашій старій письменстві під назвою „Хождение Богородицы по мукам”.

Зіставлення з „Хождением” не позбавлене підстав, і здається, не робилося ніким, крім Франка. В поемі перед нами постає ряд картин староіндійського пекла, шести його відділів, де спокують свої провини грішні душі. Картини написані з більшою конкретністю та винахідливістю в деталях, ніж в „Хождение Богородицы”, але, з другого боку, — в них немає соціальних мотивів, що робить для нас особливо цікавим „Хождение”.

Безперечно, для Франка, як для літературознавця, оповідання було цікаве і близькістю своєї основної теми до „Хождения Богородицы”, і певною спільністю картин з першою частиною знаменитої поеми Данте. Але найголовніше було все ж у гуманістичній ідеї, готовності відмовитись від вічного блаженства заради можливості полегшити долю страждаючих:

Коли своїми муками я мільонам пільгу дам,
То де ж є кращий рай над се?

Думка ця була близька Франкові не тільки в абстрактному, а й в суб’єктивному плані: згадаймо „Тюремні сонети” і тюремні оповідання письменника, який побував у пеклі, створеному людьми для людей, і побував в ньому не раз.

В журналі „Житте і слово” Франко надрукував, як уже було сказано, два переклади, з Махабхарати — „Ману і потопа світу” та „Сунд і Упасунд”. Перше оповідання було вибране, мабуть, через свою близькість до біблійської оповіді про всесвітній потоп.

90-ті роки і початок 900-х років — час особливо частих звертань Франка до староіндійської літератури.

Інтерес Франка до буддизму та його літератури засвідчили, крім згадок у різних працях та відомого звернення до Будди в одному з віршів збірника „Зів яле листя” (жмуток третій XVII: „Поклін тобі, Буддо!”), також переклади уривків з раннього пам’ятника буддійської літератури — збірника бесід і повчань „Сутта-Ніпата”, написаного народною мовою — палі. Найімовірніше, що Франко користувався для свого переказу англійським перекладом Фаусболла, з якого до речі, вся книга була перекладена на російську мову в 1899 р. М. Герасимовим. Переклади Франка „Мара і Будда”, „Багач і Мудрець” були опубліковані в „Літературно-науковому віснику” (1901, т. XIII кн. 2). Це діалоги у віршах між користоловцем і філософом, який відкидає земні блага з презирством. Це іронія над почуттям власності.

Найчастіше Франко вибирав для перекладу не такі твори, які б лише знайомили читача з історично цікавими пам’ятниками літератури, а такі, що тією чи іншою мірою були б корисними для революційної пропаганди, яку провадив письменник протягом всього свого життя. Звернення Франка до книжкових сюжетів та мотивів — справа звичайна в його поетичній творчості; але ці „запозичення” не позбавляють його оригінальності.

В серії притч „Мойого Ізмарагду” Франка „Притча про життя” вміщена першою. Дія відбувається в Індії; замість єдинорога — лев; замість Варлаама оповідачем є „Готама Будда. Азії світила”; змії на дні — „вічне забуття, що кожного нагрожуєсь пожертви”, а краплі меду — це те,

чого ніяка сила,

Ніяка нам пригода взятъ не може:
Се чиста розкіш братньої любові,
Се той чудовий мід, якого крапля
Розширює життя людськеє в безмір,
Підносить душу понад всю тривогу
Над всю турботу із-за діл минутих —
В простори, повні світла і свободи.

Зберігши деталі старовинної притчі, Франко дав їй зовсім нове тлумачення. Приблизно те саме зробив він і в своїй значною мірою оригінальній поемі „Цар і аскет”, сюжет якої він взяв з „Маркандея Пурана”. Доданий до поеми дослівний переклад легенди про Гарісчандра, здійснений Франком, свідчить, що від першооригіналу поет відступив дуже далеко. Щодо перекладу Рюккерта, то про нього сам Франко говорить: „Я не держався строго німецького тексту і позволив собі змінити закінчення поеми, даючи трагедії короля Гарісчандри замість індійського фатального

повочасний щасливий, але й індійському духові зовсім не противний кінець”.

Сам Франко в своєму листі до Драгоманова 1892 р. пояснював, що йому хотілося „цю типову індійську штуку перетягти як мога на загально-людський ґрунт, не фальшуючи її основного характеру”.

У Франка трагедія кінчається не вознесенням на небо, а поверненням до діяльного життя. Нерозв'язаний конфлікт розв'язано народною революцією.

Франко вважав, що такий кінець „індійському духові зовсім не противний”. Очевидно, вивчення історії Індії та її культури не привело Франка до переконання в глибокій пасивності, споглядальності та застою індійського народу. Франко, безперечно, знав про повстання індійського народу проти англійських колонізаторів, зокрема про грандіозне повстання сипаїв у 1857 році, і не вважав революцію чимсь таким, що суперечить „індійському духу”.

Чудовий почин Франка не лишився поодиноким випадком в історії української дожовтневої культури. Кінець XIX і початок XX сторіч позначені значним поживленням в галузі індології в університетах на території України. Протягом багатьох років планомірно вивчається санскрит у Київському університеті, де його викладає професор Кнауер, який разом з В. Ф. Міллером видав один з кращих підручників санскритської мови. Під його керівництвом працюють О. П. Баранніков, згодом академік Академії наук СРСР, М. Я. Калинович, згодом дійсний член Академії УРСР, Б. О. Ларін, який з 1945 року є її ж членом-кореспондентом.

М. Я. Калинович опублікував ряд цінних, багатих змістом і витончених формою робіт — „Природа і побут у староіндійській драмі” (1916), „Бхавабхуті Шрікантха” (1918) — один з найвидатніших індійських драматургів, „Концентри індійського світогляду” (1928). Перевидання цих статей у вигляді окремого збірника значно збагатило б уявлення наших читачів про староіндійську культуру. В Харкові Д. Н. Овсяніко-Куликовський починає свою діяльність монографіями про староіндійську міфологію та релігію. Молодший його товариш П. Г. Ріттер укладає посібник для студентів по вивченню санскриту, вичає знамениту староіндійську граматику Паїніні і мови нової Індії (бенгалі).

Триває робота і в галузі перекладів. Леся Українка для своєї „Історії народів давнього Сходу” перекладає ряд гімнів „Ріг Веди”, найстародавнього пам'ятника староіндійської поезії. Навіть здавалося б такий далекий від усього, що виходить за межі рідного краю, І. Нечуй-Левицький в 90-х роках у газеті „Діло” друкує казку „Скривджені та нескривджені”, в рукопису позначеному як „індуська легенда”. До зібрання творів письменника ця казка, цікава своєю соціальною тенденцією, поки ще не вийшла. Названий вище П. Г. Ріттер видає окремим випуском поему Калідаси „Жмара-Вістуні”, поему, про яку згадав Джавахарлал Неру, прем'єр-міністр Індії, запропонувавши назвати її іменем літак, подарований радянським народом Індії. Той же П. Г. Ріттер у журналах надрукував ряд перекладів з стародавніх і нових індійських поетів, в тому числі з Рабіндраната Тагора. Він готував до видання „Антологію стародавньої індійської поезії”, вперше перекладаючи на українську мову віршами з оригіналів гімни Вед. уривки з „Махабхарати”, „Рамаяні”, пам'ятників буддійської літератури тощо. До видання „Антології” йому не довелося дожити, але тепер вживаються заходи до її публікації.

В. Романченко

ІВАН ФРАНКО — РЕДАКТОР

З 1875 року і до останнього подиху Іван Франко не випускав з рук не тільки пера майстра художнього слова, а й вправного пера редактора.

Ще на світанку своєї творчості він брав участь у редагуванні журналу „Друг” — органу москвофільського студентського „Академічного кружка”. Під впливом І. Франка журнал „Друг” виступав проти всякої реакції, в тому числі і проти апологетів російського царизму. Звичайне зіставлення перших книг „Друг” (1874 р.) з номерами за 1876 рік, коли Франко був його редактором, яскраво показує великі зміни в ідейному спрямуванні органу.

Велику роль відіграв І. Франко в організації на Україні першого революційно-демократичного журналу „Громадський друг” („Молот”, „Дзвін”). І хоч юридичним редактором цього журналу був М. Павлик, але головну редакторську функцію виконував І. Франко. Про це свідчить листування І. Франка та М. Павлика з М. Драгомановим.

Редакторські здібності Франка високо цінили польські передові діячі: вони запросили редактора видань „Дрібна бібліотека” вести газету польських робітників-друкарів „Ргаса”. Під впливом Івана Яковича „Ргаса” стала робітничим органом всієї Галичини.

Хист Франка як редактора найповніше виявився у журналі „Жите і слово”, потім в „Літературно-науковому віснику” і „Записках наукового товариства ім. Шевченка”. Про свою роботу він писав у статті „Давне і нове” (1912 р.): „Бувши мало що не 10 літ головним співробітником „ЛНВісника”, я можу сказати по совісті, що не пропустив не то однієї статті, але навіть одного рядка, не прочитавши його вперед у рукописі, і не справивши, де було треба, чи то в порозумінні чи без порозуміння з автором”.

Навіть особи, яких ніяк не можна запідозрити в доброзичливості і прихильності до автора „Каменярів”, не могли заперечити його заслуг як редактора. Один із критиків такого гатунку писав у 1927 році: „Було справдішим щастям для молодого письменника попасти під редакторську владу Івана Франка”.

Франко був непримиренним ворогом пишномовної, вітєватої балаканини, чудернацького формалістичного трюкацтва, він прищеплював смак до ясного, простого, всім зрозумілого слова.

Сучасники Франка майже одноставно зазначали, що Україна в XIX і на початку XX століття не знала кращого редактора за Івана Франка. Говорилось, наприклад, що „Літературно-науковий вісник” після того, як перейшов в інші редакторські руки, викликав „почуття сорому”... Володимир Охримович в „Причинках до біографії і характеристики Івана Франка” (1926р.) згадував „... Я мав кілька разів нагоду бути при тім, як Франко перероблював або виправляв для друку надіслані статті... Він практично навчав мене правил української стилістики та показував, як треба виправляти недоладності бюрократичного, канцелярського стилю, засвоєного галицькими інтелігентами з німецької й польської мови”.

Величезна заслуга Франка в справі видання „Кобзаря” Шевченка (2 томи) в 1908 році. Він зібрав численні списки-варіанти, ретельно переглянув видання творів Шевченка,

перевірив їх за доступним йому автографами і подав дуже цікаві примітки. В одному автобіографічному документі Франко засвідчив, що видання „Кобзаря” коштувало йому „дуже багато труду”. „... Я думаю, — писав Франко, — що зробив свою роботу совісно і добре та заповнив Шевченковим поезіям свіжу життєву і наскрізь поетичну фізіологію, не зробивши ніде хоча б одним словом насилля нар його текстом”.

В рецензії на працю В. Доманицького „Критичний розслід над текстом „Кобзаря” Франко констатує, що величезним недбалістю, легковажністю, навіть злочинно відбиває від попередніх видань „Кобзаря”. Редактори зовсім не дбали про те, щоб донести до народних мас справжнє слово великого Шевченка. Його поезії злочинно скорочувалися, нівеличилися, перероблялися, навмисно фальсифікувалися. Досить сказати, що поема „І мертвим, і живим...” була скорочена з 261 рядка до 36. Викреслено всі ті місця, де поет гостро плямує українських панів-лібералів.

Загальновідоме місце з „Заповіту”:

І вражою злою кров'ю
Волю окропіте, —

фальсифікатори-редактори подали так:

І вражою чаркой крові
Землю окропіте.

Шевченків вираз про царицю-небогу, мов опеньок засушену, горе-редактор виправляє на „жіночку небогу”.

Примітки Франка, в яких викривається ганебна фальсифікація тексту Шевченка різними редакторами та видавцями, не можна читати без гніву до спотворювачів революційної музи основпожника нової української літератури.

Тільки в 1908 році, завдяки Франкові, читачі „нарешті побачили Шевченкові твори в їх правдивім блиску, вникнули в робітню великого артиста і зрозуміли ту велику працю, яку він провів майже рівночасно зі своєю діяльністю поетичною, над шліфуванням, вигладжуванням та доповненням своїх творів” (Іван Франко. Передмова до першого тома „Кобзаря” Шевченка).

Можна було б навести багато фактів про те, як Франко редагував жіночий альманах „Перший вінок”, твори П. Грабовського, Н. Кобринської, К. Попович та інших українських письменників.

Повчальним зразком редакторської правки Франка може бути історія з віршем М. Бучинського „Не виростеш”.

В 1882 році М. Бучинський надіслав до редакції журналу „Світ” ряд поезій з проханням надрукувати під псевдонімом Кассян. Фактичний редактор журналу „Світ” Іван Франко — автор відомих уже в той час політичних поезій „Камењарі”, „Вічний революціонер”, „На суді” та ін. — не вважав за можливе пускати в світ політично невіразні вірші молодого поета. Франко переробив вірш „Не виростеш” і надіслав авторові на погодження. В листі до М. Бучинського Франко пояснює причини, які змусили його так кардинально відредувати поезію „Не виростеш”, і просить, в разі згоди з переробкою, негайно надіслати до друку. Вірш „Не виростеш” М. Бучинського, переробка його Франком і лист Франка до М. Бучинського зберігаються в Інституті української літератури імені Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР в архіві Івана Франка (шифр Ф. З., № 1574). Оскільки ці важливі документи ще не друкувалися в пресі, ми наводимо їх тут повністю.

Оригінал поезії М. Бучинського

НЕ ВИРОСТЕШ

Чого важко любій головонці,
чого тужиш, молоденький друже?
Ой не думай, молодий, не думай —
бо та дума зрадлива дуже.

Зранку стане віночок ти вити,
квітом-маєм увивати скрані,
сни солодкі пішли на добраніч —
Золотії лучі вранці рано.

Сподобаєсь и ти їй полюбиш,
подружечку твою золоту —
аж головку молодю одуриш —
и у тебе сама запанус.

И в віночку пов'ялить ти квіти —
Терь колючий втолочить на скроні,
свідомостев неправд безконечних
затроїть ти и вечір и рано.

І не сподійсь душі твоїй миру, —
не виростеш, мій добрацій друже!
Ой не думай, молодий, не думай,
бо дума непевная дуже.

Кассян.

Перероблений Франком вірш М. Бучинського

НЕ ВИРОСТЕШ!

Чого ходиш, головоньку хилиш?
чом задумавсь, молоденький друже?
Ой не думай, сердешний, не думай,
бо та дума зрадлива дуже.

З ранку стане віночок ти вити,
квітом-маєм увивати скрані,
сни солодкі слати на добраніч,
золотими лучами будити.

І полюбиш ти їй душею
весше любки, висше щастя свого,
і підеш ти, друже мій, за нею,
но чи знаєш, на яку дорогу?

Пов'ялить вона надії-квіти,
і в вінець вплете терни колочі,
людські кривди й болісті пекучі
вкаже ти, щоб твій спокій строїти.

І до бою с кривдою попре тя, —
но чи встоїш ти в тім бою, друже ..
Ей, не думай, молодче, не думай,
бо та дума зрадлива дуже.

Лист Франка до М. Бучинського

„Дорогий Добродію! Лист Ваш і прислані стишки дуже нас утішили, тим більше, що в стишках пробиваєсь справді велике переняте піснями народними та й хороший, як на початок, талант. Тільки ж провідна думка не всюди ясна. Як може бачите с початкових н-рів „Світа”, ціль наша — розбудити публіку до здорового, тверезого мислення, до праці наукової або науково проясненої, — а в тій цілі все мусить служити. Сатира має показувати нічотність духу людей недумаючих, заматерілих в старих пересудах, поезія, конечно, мусила б показувати нову дорогу або хотьби тільки закликати на ню. Не хочу через те сказати, щоби поезія наша мала бути самі тільки поклики і др. фрази.

хлопець з великим хвилюванням почув млякання уст.

— А я думав, що не прийдеш, — донісся до Мирона лагідний чоловічий голос. Мирон відразу ж пізнав Матвія Юшку. — Душко ти моя, Олюню ти моя, — лебедив суджений, — я онде, ейбо, підрізав би собі горло, коли б ти не захотіла мене.

— Ух, страшно! — сказала дівчина. — А онде Паладій Туркавка та й повісився через Марцеську. Ух, як страшно!

— І повішуся, коли ти... задвигтів лагідний голос судженого.

— І навіщо ж це, Боже мій! — сказала дівчина. І потім знов поцілунки. В душі Мирона, що нерухомо стояв під тином, наче б усе повернулось шкереберть. Він зненавидів Матвія Юшку, він зажагнув помсти. В його голові поставали пляни: він завтра підгледить його і жбурне в нього з пращі каменя; вцілиться просто в голову. Так буде найкраще. Хай знає, яка заплаता за Ольгу! Краплисті, гіркі сльози витискалися йому з очей; він відчував, що ось-ось розридається і тому тихцем поступився, і побіг мерщій до батькової загороди. В хаті ще було світло. Хлопець увірвався до світлиці і в сльозах до мами:

— А Ольга онде цілується з Матвієм Юшкою!

**

На другий день хлопець помітив сестру з підпухлими очима. Він знав, що ці підпухлини від сліз. Мама, видно, не подарувала їй цього нечуваного самовілля. Коли він заглянув у кухню, щоб чимсь підживитись, почув голос батька у світлиці. Він, видимо, радився з мамою. Вже вони щось придумують для його сестрички. Чого доброго, можуть ще й вигнати її з хати. Ця думка налякала хлопця. В ньому почало щось зроджуватись; щось ніби пробачення для сестри. Він з нетерпінням чекав лиха два дні, і, коли побачив нарешті погідне і навіть веселе лице Ольги, цілком заспокоївся. А до Ольги якраз прийшла її подруга Марта. Хлопець швидко зміркував, що вони мають намір вибратися до баштану по огірки.

— Візьми мене з собою, Ольго, — почав ласитися хлопець.

— Не візьму, — твердо відповіла Ольга.

— Олюнько, візьми, я вже буду мовчати, — благав хлопець.

Дівчина подумала і врешті погодилася.

Вони згодом у трійку попрямували через вигін на край села, де були городи. Дівчата щось пошепки між собою говорили і час до часу весело сміялися. Хлопець квапливо стриг вухами, але нічого не вдалося йому почути. Вони нарешті перебралися через перелаз і поринули між квасолею, що густим плетивом звивалася на тичках. Минувши квасолею, вони наблизили-

ся до іншого тину, під яким було багато кропиви. Тут Ольга зрізала серпом з десять замашистих старих кропивин і лагідно сказала.

— Це, Мирончику, для нашого кабанчика.

— Онде молода кропива, — услужливо нахилився під тином хлопець, але Ольга звеліла йому йти за собою. Вони ще пройшли повз чужі грядки і спинилися потім між квасолею на грядках з огірками.

— Штанята скидай, Мирончику! — суворо скомандувала Ольга.

Хлопець щойно тепер стягнувся, що потрапив у пастку.

— Штанята скидай! — удруге скомандувала Ольга. Мирон почав голосно плакати. Та це йому не помогло. Марта миттю перехилила його через свою ліву руку, правою рукою тримала його за чуприну; Ольга швидко почала відстібувати хлопцеві штанята. Мирон молотив у повітрі ногами і верещав, немов скалічене поросля. Він з жахом відчув, що штанята були вже спущені, що справді пальці Ольги підкачують на спині сорочку. Коли все було вже „готове“, пучечок кропиви вгризся в Миронове тіло.

— А ось тобі за язик! — промовляла сестра за кожним ударом. — А ось тобі підгледжувати, а ось тобі мамі говорити!

Коли вже подружки „підмалювали“ хлопцеві непосидючу м'якоту до такої міри, що вона уподібнилася до стиглого помідора, пустили тоді його на волю. Мирон відразу ж дремлював від них, немов від злих духів. Прибігши до дому, хотів було поскаржитися мамі, але „парубоцька“ честь не дозволила йому признатися до поразки. Десь із тиждень ходив він штивоно, немов на пружинах і косився на свою сестру, ніби на першого ворога.

А потім наспіли ще інші зміни, які нарешті заокруглили Миронове горе. Значев'я завітав до них Матвій із своїм дядьком Калістратом. Гостей мама посадила за стіл, на столі появилася пляшка горілки. На ослоні, напроти гостей, зайняв місце господар хати; Миророва мама обслуговувала гостей. Ольга сховалася десь у кухню, а Мирон зашився за грубу і збараніло, не без злоби, поглядав на свого ворога — Матвія Юшку. Слово по слові і чарки наповнилися: цокнулися, випили і крехнули. Аж тут і мама з'явилася з Ольгою. Дівчина паленіючи теж вихилила чарочку і тоді згадали про Мирона.

— А ходи но сюди, Мирон, — сказав батько.

— Випий Мирончику, — ласкаво сказала Ольга. Хлопець нахвостюбився і:

— Не хоцу! Я не хоооцу! — загув він і кинувся в двері.

Доросле товариство за столом уже більше не цікавилися хлопцем. А Мирон сховався в сінцях і тихо плакав. Він зрозумів, що ці гості, не такі собі гості, це люди, що прийшли з поганими

намірами, щоб його осамітнити, щоб йому огричати безтурботність і затягнути мрякою соняшні дні його дитинства.

Десь по півночі гості почоломкалися з господарями і Мирон у сінцях навіть почув, як його ворог, Матвій Юшка, назвав його матінку „мамою”. Така нахабність, хлопця цілком спантеличила і він, ковтаючи сльози, з розпеченою головою, вибіг на двір. Саме гості теж уже виїшли з хати. Вони повільно, трохи киваючись, прямували до воріт. Тут нараз Мирон заступив їм дорогу.

— Гей, Мирон, а ти що так пізно робиш? — добродливо поспитав Матвій.

Хлопець похнюплено мовчав.

— Мирончику, а онде маю для тебе цукорки. — нахилився над хлопцем майбутній швагро. — Бери, бачиш, ціле пуделко!

— Не хочу! — шморгаючи носом відпікся хлопець. — Ти недоблий цоловік. Я не хочу твоїх цуколків.

— Ой, хлопчику, ти мене засмутив, — зніякловіло сказав Матвій.

— А я Ольги тобі не дам! — рішуче сказав хлопець. — Я її не пусцу з хати.

— Ох, дитинко, і я так колись думав, коли був такий як ти тепер; я теж тужив за своєю старшою сестричкою. Підростеш — зрозумієш. А цукорки бери, бо мені буде лячно на серці. Я ж хочу бути твоїм приятелем. Ти будеш до нас приходити в гості і бавитимешся з Жучком.

— Не хочу твоїх цуколків і не хочу твого Зуцка, — відступив хлопець.

— Гей, серце дитини, серце дитини. — співуче почав дядько Калістрат за ворітьми, беручи сестрінка за руку. — Гей, серце дитини, таке то серце — чисте як краплина роси, гей... затягнув він пісеньку про Сагайдачного. Хриплавий тенорок луною покотився по селі і десь за вербами завмер. Хлопець отупіло дивився за чоловічими тінями, що розпливалися в темноті, на вигоні.

**

І от, Ольгу забрали. В хаті порожньо і нецікаво. Хлопець цілими днями сновигав по подвір'ї немов затрутий. Ніщо його вже не цікавило; вийде отак за ворота і тужливо поглядає на край села, де за вербами була садиба Матвія Юшки. Там його сестричка Ольга, звідти вона вже не верне до батьківської хати.

В дитячій голові не могло поміститися, чому, саме, Ользі здумалося залишити рідну хату і йти під чужий дах і жити разом з отим Матвієм Юшкою? Хіба ж їй було погано в рідній садибі? Ці думки і свідомість, що сестричка там, за вербами — не давали хлопцеві спокою. Він мершій вертався від воріт, плигав через перелаз і підбігом гнався сутками, над якими була похилена хатина баби Барбари; біг на поле

Ширминку, до мами, де вона підсипала картоплю. Там, тільки там знайде розраду для свого наболілого серця.

Коли він пробігав повз Барбариної хати, на нього дивилися ласкаві очі бабуні. Вона сиділа на призьбі і мовчазно ворушила порепаними устами.

— Чого ж ти плачеш, Мирончику;

— Ольгу забрала! — загув хлопець.

— Ай, ай, Ольгу забрали, — співчутливо сказала баба Барбара. — Забрали сестричку, а ти онде й плачеш. Плач, небожатко, плач, бо сльози успокоюють серце. А онде тобі кісточка цукру, Мирончику. Бери, небожатко, бери. А он, чи бачиш кицю з котенятками? Може хочеш з ними побавитися?

— Не хочу, — відмовився хлопець, але цукор узяв від бабуні і пострибав до греблі, скрутив ліворуч і погнався нею на Ширминку, до своєї мами.

Найприкріші, однак, були для нього вечори. Поклавшись на своєму лігві, в клуні, він щойно тут давав волю своєму жалеві. Гарячі сльози вибивались із його очей ніби вода з джерельця. Аж одного разу, коли вже була пора йому спати, він замість на лігво, до клуні, побіг сутками в напрямі верб. На пальцях, тихенько обминув стовбури верб і нечутно підкрався до лозового плота, за яким була хата Матвія Юшки. В хаті, проте, не було світла, либонь, уже всі полягали спати. Хлопець з великим напруженням поглядав крізь щілину в плоті на темні вікна, на тихе, і як йому видалося — холодне і непривітне подвір'я. Аж нараз знюхав його нічний сторож — невисипущий Жучко. Муркотнув два рази і потім голосно: гав-гав... Хлопець відразу ж сполошено помчав назад, до дому. На другий день, по надумі, він постановив відвідати сестру по обіді. Але, коли згадав Матвія Юшку, щось у ньому заворушилося, забурлилося. Ні, він не матиме ні приємності, ні сили з ним зустрітися.

Як тільки темнота залягла село, він знов подався за верби, до садиби свого швагра. Він тепер був обережніший, не наближався до тину. В хаті ще було світло і хлопець втуплювався зором у вікно з надією, що побачить Ольгу. Хтось сидів коло вікна спиною і хлопець здогадався, що це батько Матвія. Потім явився якийсь вид із мискою в руках. Хлопець відразу ж упізнав Ольгу. Вона, либонь, подавала на стіл вечерю. Це його дуже схвилювало. І забувши на мить про Жучка, він наблизився до плота. Але „нічний сторож” мав добрі вуха. Голосне гавкання лунко пронеслось на подвір'ї і хлопець, як і попереднього разу, дав волю ногам у напрямі батькової загороди.

Нічні відвідини садиби, де проживала Ольга, увійшли йому в звичку для хлопця. Він

уже не наближався до тину, тільки спирався спиною об стовбур крайньої верби і простоював до пізньої ночі, не зводячи свого погляду із бовванючого обрису Юшкиної хати. Жучко його тут уже не тривожив і він без перешкод міг вдивлятися туди, за тин, де під стіжковою стріхою була Ольга.

Аж одного вечора, стоячи до пізна під вербою, хлопець відчув якесь глибоке хвилювання. Хоч довкола було тихо, йому наче б вчулося, що хтось за третьою вербою придушено зідхнув три рази. Хлопець припинив на мить у грудях віддих і наслуховував. Десь наче б на вигоні свиснув а потім ляснув батіг. Точнісінько так, як роблять пастушки, коли женуть худобу з паші додому. Щось терпке заціпало його по грудях. Він не надумдючись, із зростаючим страхом, швидко побіг між городами. На греблі на мить зупинився і міркував, куди б йому йти — вигоном чи сутками повз Барбарину хату. Вигоном була трохи довша дорога до рідних воріт, тому хлопець скрутив на вузький провулочок. Хлопець швидко пробіг повз хлівів Никодима Ноздрини, а там уже й тин, а потім хата баби Барбари. За хатою ще тин, потім перелаз, за перелазом рідне подвір'я. Аж його очі раптом помітили якусь високу паню у довгій білій шаті. В таких шатах переважно дівчата стають до шлюбу в церкві. Йому майнуло, що останньо взагалі не було чути про будьяке весілля в селі, а в цьому закутку, де була його садиба — взагалі не було дорослих дівчат. Хлопець наче б прилип до землі; не міг і кроку зробити. Ідкий жах підступив йому до горла. Вирячивши очі, трусячись усім тілом, він дивився на загадкову паню, яка крок за кроком плавно підходила до нього.

— Фіііть! — свиснуло з її уст. Свист цей був цілком такий, як той, коли він чув там, під вербою. Це його отверезило. Він крикнув з усієї сили, і кинувся назад. Він захекано вибіг із суток і щосили помчав вигоном до батьківських воріт. На вигоні ще чомусь повернувся — за ним плавно гналася пані в білому. Висока, в довгій шаті, вона нагадувала липовий стовбур облуплений з кори. Мирон знов кинувся до втечі. Ось уже й ворота, ось уже й рідна хата. Мерщій відчинив двері, продряпався сінцями до других дверей і крикнувши не своїм голосом упав на поріг.

**

На другий день, уранці (була неділя), коли Мирон розплющив очі після маячіння, побачив нахилену над собою сестру Ольгу. Вона гладила його чуприну і стурбовано поглядала на бліде хлопцеве лице.

— Мирончику, Мирончику, тобі вже краще? Що з тобою, Мирончику? Ось тобі гостинчик, бери, дуже смачний. Медяники солоденькі.

В РІЧНИЦЮ ОДНОГО МОСКОВСЬКОГО ЗЛОДІЙСТВА

В червні минуло 10 років після видання Урядом Советської Росії цього акту, названого законом.

Немовлята, діти з матерями і старики були ним проголошені зрадниками вітчизни (чужої їм), вирвані з рідного ґрунту і переселені в нелюдимі простори, де більшість з них погинуло. Так діяла влада Р.С.Ф.С.Р., оп'яніла від перемог над німцями. Московська знать розправилась з свободолюбним народом так, як робили її попередники, завойовуючи Кавказ в середині XIX ст.

На XX з'їзді Хрущов згадуючи про ліквідацію Чечено-Інгушської Республіки, дорікав мертвому ідолові за нищення комуністів, а не народу.

Закону того не скасовано як не скасовано і багатьох інших, якими винародовлюються нації, підкорені чи завойовані Росією. Генеральні закони імперії, писані й неписані — незмінні були і будуть доки існуватиме ця потвора.

ЗАКОН

про ліквідацію Чечено-Інгушської АССР та про перетворення Кримської АССР у Кримську область.

Підчас Великої Вітчизняної Війни, коли народи ССРС героїчно відстоювали честь і незалежність Батьківщини в боротьбі проти німецько-фашистських загарбників, багато чеченців і кримських татар, по намовленню німецьких агентів, вступали в організовані німцями добровольчі загони і разом з німецькими військами вели збройну боротьбу проти частин Червоної Армії, а також, за вказівками німців, створювали диверсійні банди для боротьби з советською владою в запіллі, причому основна маса населення Чечено-Інгушсь-

— А онде тобі коник на коліщатах, — нахилилося над ним друге обличчя. Сірі великі очі дивилися на нього ласкаво і мило.

Мирон відкрив широкі очі і насуплено дивився в того, якого він майже ненавидів. Потім перекинув свій погляд на сивого коника з довгою гривною, потім допитливо ще поглянув у сірі добрячі очі і дитяча посмішка роз'яснила його личко.

— Прибіг хлопець десь опівночі і ніби мертвий на поріг звалився, — озвалася мама. — Таке онде, лихо.

Аж на дзвіниці сумно забамкали в один дзвін. Молодята переглянулись. Мама побожно перехрестилася.

— А то цієї ночі вмерла баба Барбара. Царство їй небесне.

В окупованій Україні

ЩЕ ОДИН ВОРОГ „СОЦІЯЛІЗМУ“

В „Правді“ за 29. червня опубліковано проект постанови Ради Міністрів ССРСР „про боротьбу з витрачуванням з державних фондів хліба й інших продовольчих культур на годівлю скоту“. В країнах з природнім економічним ладом виключено, щоб населення годувало печеним хлібом корів, овець та свиней (як то перелічено в постанові) для спекуляції. А в Советській Імперії, за твердженням проекту, це набуло такого широкого розміру, що „порушує нормальне постачання працюючих.“

Три роки тому імперський уряд вдарив на гвалт: не вистачає м'яса, немає фуражу для скоту, бо зібраного ледви вистачає для прохарчування населення. Підняли галас і почали підносити сільське господарство на крутий узвіз. В серпні 1953 р. було видано закон, а до нього низку постанов, щоб стимулювати розвиток приватного тваринництва і в селищах та містах. І за ці роки, як говориться в проекті постанови, населення міст обзавелося худобою й почало зуживати на годівлю її багато хліба, крупи, картоплі тощо, закупаючи все в державних крамницях. „Це антисупільне діло підриває міроприємство уряду й партії, щодо поліпшення продуктами харчування населення міст і проми-

слових центрів“. В чому ж та антисупільність? Спекулятивні елементи закупають хліб, м'яса, дешево, а м'ясо й молоко продають дорого. І це розрослося либонь в спеціальний промисел. Люди не хочуть працювати на фабриках і в колхозах приміських, або тільки формально числяться на праці, а живуть з отого „промислу“. В постанові написано, що „...збільшення кількості скоту само по собі річ позитивна, але це призвело до небажаних для нашого суспільства наслідків“.

В розважанні Ради Міністрів говориться, що це небажане явище можна подолати просто: „Забезпечити фуражем худобу й птицю, що є власністю населення міст“. Але для цього треба мати чим забезпечити, а „фураж це перш за все зерно й держава нині не може виділити для цього необхідної кількості концентрованих кормів“. Не може дати й достатньої кількості м'яса та продуктів тваринництва для населення, бо не має їх. Відверте признание. А боротись з тими антисупільними економічними виявами треба, бо вони „відволікають робочу силу від продуктивної праці... псуєть нестійку частину населення й породжують елементи дезорганізації нашого соціалістичного виробництва“. Сильна мотивізація.

Як виходить появився новий класовий ворог і дезорганізує соціалістичне виробництво, а що найголовніше, псує (в постанові развращает) населення. Яке ж нестійке те соціалістичне виробництво, коли його можуть дезорганізувати „спекулятивні елементи“, обзавівшись 300 тисячами корів, кіз та овець та 600 тисячами свиней на цілу Імперію, що налічує 200 мільйонів населення. Уряд, який три роки тому заохочував населення міст і селищ та колхозників розводити худобу, раптом побачив в цьому небезпеку й касує ще свіжу свою ухвалу, підкреслюючи, що „наше законодавство, скероване на розвиток успільненого тваринництва... Тільки цей шлях відповідає інтересам народу й він заохочується нашою державою“. А народ має свій шлях і при найменшій можливості завертає до натуральної — індивідуальної господарської ініціативи, якої найбільше боїться колективна диктатура.

Уряд знає, що ліквідація отих міських, се-

кої і Кримської АССР не ставила спротиву цим зрадникам Батьківщини.

У зв'язку з цим чеченці й кримські татари були переселені в інші райони ССРСР, де вони були наділені землею та одержали необхідну державну допомогу для їх господарського устаткування. На пропозицію Президії Верховної Ради РСФСР Указами Президії Верховної Ради ССРСР Чечено-Інгушська АССР була ліквідована, а Кримська АССР перетворена на Кримську область.

Верховна Рада РСФСР постановляє:

I. Затвердити ліквідацію Чечено-Інгушської АССР та перетворення Кримської АССР в Кримську область.

II. Внести відповідні зміни й доповнення в статтю 14 Конституції РСФСР.

Голова Президії Верховної Ради РСФСР

I. Власов

Секретар Президії Верховної Ради РСФСР

П. Бахмуров

Москва, Кремль, 25 червня 1946 року.

лицьких і виселкових кіз, свиней, корів і іншої „не соціалістичної” худоби „приведе до деякого скорочення кількості продуктів тваринництва, що постачались на ринок від цієї категорії господарств,” але боячись дезорганізації соціалістичного виробництва, вирішив ліквідувати кіз овець, свиней і корів в містах. Власникам велено продати їх колхозам і совхозам, очевидно, по заготівельним цінам, а щоб в майбутньому уникнути отих антисоціяльних проявів, то урядам республік радиться „забороняти з санітарних міркувань тримати скот в містах” і селищах робочих. Який то раз колхозну недолугу соціалістичну систему підживлюється пограбованим з мікрореспублічного приватного господарства скотом!

Постанова зобов'язує весь імперський апарат республік „установити контроль за продажем хліба й інших продуктів, дотримуватись норм відпуску їх в одні руки і притягати до відповідальності винуватих за порушення встановленого порядку торгівлі”. Від міністерств до профсоюзів — все мобілізується на боротьбу з ворогами соціалізму, які здумали обзавестися козами, вівцями, свиньми чи курми, а іноді й коровами. Зпроста такі речі не робляться. Постанова показує, який стан в Імперії і дає відповідь на питання чи щось змінилося там. Подібне було і 1937 р., коли завели новий продаж хліба і голодне селянство розкуповувало хліб в містах. Але тоді до постанови не дійшло, соромилися. Обмежились боротьбою місцевих властей з „спекулянтами”, що розкуповували хліб. Нині місцеві власті, як видно, сами не впораються з тим і видали всеімперський указ про боротьбу з антисоціяльними елементами в містах.

В березні місяці ц. р. імперський уряд, щоб змусити селянство до праці в колхозах, обрізав його мікроскопійні присадибні ділянки, а колхозному активові радив зменшити кількість худоби у колхозників, а змушувати їх дбати тільки про усупільнене тваринництво. В червні, поборюючи антисупільні прояви, грабується птиця й худоба у населення міст. Червневий проект закону, а його, безсумнівно, вже схвалено (бо ж трудящі вимагали), найкращий показник економічного стану в Советському Союзі, він відзеркалює, якими шляхами буде йти колективна диктатура, долаючи економічну й політичну кризу. Сталінськими, які він накреслив в кінці

П. Лоза

СПРОБИ ВІДЦЕНЗУРОВАВАТИ

Нова тактика імперської диктатури завдала чимало клопотів советським літературознавцям. Читаючи московську літературну газету після з'їздивського періоду, складається враження, що „майстри слова” в розгубленості не знають на яку стати, кого вихвалити й як вихвалити. В українській критиці де-не-де пробиваються спроби переглянути вчорашнє, обережно говориться про труднощі письменника. Довга стаття П. Тичини, в журналі „Вітчизна” про чари двадцятого з'їзду, про його плідотворний вплив, то річ самозрозуміла. Її й написано на те, щоб заколисувати прояви дійсних поривів, що йдуть з національного пня, з гуці. В „Літературній газеті” між рядками пробиваються нові нотки. В статті С. Крижанівського „Замітки на літературні теми” („Літературна газета” — від 31.5.56 р. Орган Правління Спілки Українських Письменників) написано: „Протягом кількох років велика група українських літературознавців і критиків працювала над творенням „Історії української літератури”. Нам, авторам і редакторам довелось зустрінутись з великими труднощами, з фактами занедбаності окремих ділянок нашої літературознавчої науки, з недоліками художньої практики наших письменників”. Автор не говорить про причини, він їх обходить. Але й таке признание говорить дещо. Бо в не занедбані, очевидно, діло, а в імперській цензурі в соцзамовленні, яке було дане автором, спотвореної історії української літератури.

Вперше, хоч і обережно, згадується про осанню волю автора „як потрібна вона, пише газета, при наявності сваволі, яку чинили редактори здійснюючи кожне нове видавництво творів П. Тичини, В. Сосюри, Панча, О. Корнійчука”. Сваволія цензури. Наводиться кілька її прикладів. В творі П. Тичини „Листи до поета” було написано:

Я комуністка, хожу в чужому,
Обрізала косу, —
І вам соромно співати
В цей час про сонце, про красу.

Після цензури, у виданні 1951 р. лишилося:
Я комуністка, дивлюсь в майбутнє,
Обрізала косу.

1952 р. в статті „Економічні проблеми соціалізму в СРСР”. Марно дехто сподівається відступу, називаючи імперську лихоманку політичним „непом”.
І. В-к

Не знати, що мав на думці автор, говорячи, що комуністка ходить в чужому. Але читач те місце зрозумів би так, як воно було в житті, він би відтворив картини грабунків, „ліквідацію” статечнішого селянства і інше. Тому то цензура і підправила поета.

Відомий твір Павла Тичини „Псалом залізу” теж перероблено: Замість слів:

Десь за морями право, честь,
За океанами совість,

вставлено:

Десь тут в кайданах право, честь,
Під вартою тут совість.

Цензор побоявся, щоб читач не роздумував над тим, чому право й честь за морями, а совість за океаном. Та й загнав їх під варту, — у кайдани. Чи осяг він свого? Напевно, ні! Бо читач з середньої школи, а тимбільше високої, буде дошукуватись, хто і чому запроторив право й честь в кайдани, а совість під варту.

П'есу Корнійчука „Богдан Хмельницький” перероблювано кільканадцять разів. Тепер, як твердить газета, важко встановити дійсний її текст, бо кожний театр, залежно від місцевої сваволі, міняв його. Те саме і з поезіями О. Гаврилюка. В поемі „Львів”, де він говорить, чому не дав імені героєві твору:

„Та цур без прізвищ тут обстану,
Без нього краще взагалі
На нашій не своїй землі”...

Ці рядки в двох повійськових виданнях цензура викреслила. Так само спотворено, як твердить газета, й твори інших українських письменників, не питаючи волі авторів. Автор статті дорікає письменникам нині за їхню безхребетність.

Нічого нового не відкриває автор нарікаючи на цензуру й редакторів. Це все речі відомі й не тільки за диктатури пролетаріату в Росії. Ще покійний Струє говорив, що в Росії й плюнути не можна поза самодержавством. За большевиків його доведено до найвищих розмірів. Новим є ота, хай обережна, спроба говорити про сваволю редакторів і докір безхребетним письменникам, що не протиставились їй. Немає сумніву, що ті обережні спроби випростались від цензурної сваволі, будуть затиснені, дадуться нові інструкції, намагатимуться все вбрати в дозволені норми. Та важно те, що на сторінках літературної газети піддаються думки про відцензурування. То є перші іскри, що освітлюють закутини сатанинського царства, шукаючи виходу з нього. І вони є предвісниками грози, яка може вибухнути в московськiм царстві — СССР.

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ
НА
ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА”

П. К.

ЮВІЛЕЙ ІВАНА ФРАНКА В ОКУПОВАНІЙ УКРАЇНІ

Советська преса українською мовою приділяє дуже багато уваги сторіччю народження Івана Франка. В усіх областях і районах України ведеться підготовка до відзначення ювілею Великого Письменника. Всім керує Міністерство Освіти УССР, яке розробило низку заходів до ювілею. Філологічні та літературознавчі кафедри університетів та педінститутів відбудуть наукові сесії, а інститути, де немає таких кафедр і факультетів, відбудуть урочисті засідання. Київський, Львівський і Житомирський педінститути заплянували видати записки, а Українська Академія Наук підготовляє видати Науковий Збірник. Навіть Всесвітня Рада Миру ухвалила відзначити сторіччя з дня народження Івана Франка у всіх країнах світу.

Гучне святкування готується в Києві, на яке будуть запрошені з різних районів гуртки самодіяльності. В селах Дрогобицької області організуються музеї письменника, про Франка читається лекції в клубах, селянських будинках і в колхозних ланках. В Нагуевичах на горбі, край села, де стояла хата коваля й „кузня не мала” буде відкритий музей письменника.

Гучно й показово святкуватиме окупована Україна століття уродин. Але дійсного, живого, полум'яно-творчого велетня заступить зовнішня показовість. Про це дбають члени обласних товариств для поширення політичних та наукових знань з лекційних бюр, намагаючись приховати національні ідеали письменника. Обходитимуть затушковуватимуть найістотніше в творчості письменника, який 1900 р. в статті „Поза межами можливого” писав: „А синтезом всіх ідеальних змагань є і буде ідеал повного нічим не в'язаного і необмежуваного (крім добровільних концесій, яких вимагає дружнє життя з сусідами) життя й розвою нації. Все, що йде поза рямці нації, або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді б прикрити свої змагання до панування одної нації над другою. Або хоробливий сентименталізм фантастів, що раді б широкими „вселюдськими” фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації”. Так розуміючи ідеал людини й спільноти Іван Франко вимагав той ідеал „серцем почувати, розумом його уявляти собі, мусимо вживати всіх сил і заходів, щоб наближуватись до нього, інакше він не буде існувати й ніякий містичний фаталізм не створить його нам, а розвій матеріальних відносин перший потопче й роздавить нас, як сліпа машина”. (Л. Н. В. 1900 р.).

Про це, а воно було головним у творчій праці письменника, для нього він віддав „все, що мав у житті”, не скажуть там фарисеї, які уна-

ЄДИНИЙ ФРОНТ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ

ДОГОВІР АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКОГО БЬОКУ (АБН) З НАЦІОНАЛЬНИМ КИТАЄМ

КОМУНІКАТ

про договір співпраці поміж Антикомуністичною Лігою Народів Азії, Китайською Республікою (АПАКЛРОКУ) і Антибольшевицьким Бльоком Народів (АБН) в боротьбі проти комунізму і російського імперіялізму.

24 жовтня 1955 р. підписали в Тайпею в Тайвані договір спільної боротьби проти комунізму і російського імперіялізму Антикомуністична Ліга Азійських Народів, Китайська Республіка (АПАКЛРОК), заступлена її головою Ку Ченг-кангом і Антибольшевицький Блок Народів (АБН), заступлений головою Центрального Комітету АБН Ярославом Стецьком.

Антикомуністична Ліга Азійських Народів, Китайська Республіка (АПАКЛРОК) і Антибольшевицький Блок Народів (АБН) погодилися, що їх спільними цілями є розбиття інтернаціонального комуністичного бльоку, знищення російського імперіялізму і підтримування поневолених російським імперіялізмом націй в Європі та Азії для поновлення їхньої незалежності на їхніх первісних етнографічних теренах.

АПАКЛРОК має усіма силами допомагати прагненням народів АБН до здійснення їхнього визволення та до утворення незалежних національних держав. АБН має всіми шляхами допомагати Вільному Китаєві в його завданні відзискання китайського суходолу та знищення китайського комуністичного режиму і має всіми силами підтримувати інші азійські нації в їх боротьбі за незалежність проти комунізму та російського імперіялізму.

Рух „Усі шляхи ведуть до свободи”, що його заініціювала АПАКЛРОК, має бути підтри-

прямлують гучні святкування. Але ідеал, яким запліднено націю, оформлюватиме її до чину й підроблені святкування не загамують його, а ще більше увиразнюватимуть окупаційну дійсність і, наперекір ворожим замислам, пригадуватимуть слова Івана Франка:

До великого моменту будь готовий кожний.

[з вас.

Кожний може стать Богданом, як настане

[слушний час.

Мовиш: „нині інші війни”, — ну то іншу зброю

[куй!

Ум гостри, насталою волю, — лиш воюй, а не

[тоскуй!

муваний в Європі з боку АБН. У зв'язку зі згаданим вище рухом, АПАКЛРОК має підтримувати та поширювати в Азії „Маніфест Свободи”, АБН. Водночас основний принцип, що його проголосив АБН, „Воля народам, воля людині” — має бути спільно вживаний обома сторонами і поширюваний в характері їх спільного гасла.

Обидві сторони мають намагатися зміцнити консолідацію азійських та європейських народів у боротьбі проти комунізму та російського імперіялізму і прискіпити встановлення спільного міжнародного фронту на основі державної незалежності для всіх націй.

Ухвалено низку практичних заходів стосовно до всебічної співпраці обох організацій.

Після цього, як компетентні власті обох сторін зратифікували цю угоду 10. листопада 1955 р. і 29 грудня 1955 р., і відбувся обмін нотами з цього приводу 30 квітня 1956 р. в Римі, ця угода з тою хвилиною стала чинною.

Тайпей в Тайвані (Формоза), 28 травня 1956 р.

(—) Ку Ченг-канг

від імені Антикомуністичної Ліги Азійських Народів Китайської Республіки (АПАКЛРОК)

(—) Ярослав Стецько

від імені Антибольшевицького Бльоку Народів (АБН)

**

Договір про спільну боротьбу, підписаний Антикомуністичною Лігою Азійських Народів, Національним Китаєм і АБН говорить сам за себе. В ньому виразно сказано, що боротись маємо не тільки проти комунізму, а й проти російського імперіялізму за державну незалежність націй. Мабуть ніхто не буде заперечувати того, що схід: далекий, близький і середній став центром напруги між двома протиставленими світами. Незаперечним є й те, що Советський Союз, підробляючись під націоналізм народів Азії й Африки, завдяки незрозумінні чи чомусь іншому Західної політики до прагнень тих народів, здобув поважні впливи в тих просторах. Не є також новиною, що й американська політика не здобулась на належну поставу до народів, завойованих чи підкорених Советською Росією. Причиною такої постави є не брак інформацій, чи незнання справи, а щось інше. Американські політики свідомі того, що національні рухи є союзниками в боротьбі проти Кремля, проте, певні кола все ж, говорячи про свободу, думають про об'єднання народів в здемократизованій Росії. Що великопростірна концепція, якою живуть ці кола, допровадила світ до сучасних поразок, то їм

I. Хорольський

І ПОЧАЛИ...

На завваги „Вісника” про спроби деяких політиків нормувати польсько-українські взаємини понад головами існуючих політичних сил і про водів, „Листи до приятелів” за липень ц.р. відповіли статтею „Чи не добре б нам, брати, почати”... Що почати? Наголовок статті визначає зміст і її головну думку: Почати... братання з „вольними ляхами”, як було, мовляв, у Шевченка. Тільки ось біда, що тих вільних духом, не обтяжених загарбницькими замірами, немає серед польських політиків. Всі напрямки польської еміграційної політики уявляють звільнення

байдуже. Вони свою визвольну політику відносно націй поза залізною заслоною, ділять на європейську й російську. Для тієї другої й придуманий горезвісний АКВБ, діячі якого стільки трудяться, щоб загнати нас через непередришенство в обійми російської великопростірної політики.

Договір, комунікат про який вміщено в цьому числі, через взаємні зобов'язання сторін виносить справу українського визволення в ту частину світу, де найбільший стик двох протиставлених бльоків. Українська політика тимсамим стає до боротьби проти комунізму там, де його імперіялістичний тиск найбільший нині, здобуваючи цим прихильників серед народів, які борються проти імперіялізму й комунізму.

Російські геополітики здавна твердять, що в Азії вони дома. В завтрашніх битвах проти імперії постава народів Азії, підкорених раніше і пізніше, матиме величезне значення. Тому, Союз з ними є переважним в нашій боротьбі за визволення України і свободи в світі. Договір встановлює такий союз і зобов'язує азійські й європейські народи до боротьби проти комунізму й російського імперіялізму під гаслом: „Свобода народам, свобода людині!”. А гасло це зродилось в боротьбі України (1943 р.) проти займанців і загарбників української землі. Нині воно стало гаслом свободолюбних народів Азії.

Легкодухи й маловіри іноді, хникаючи в блуканні по чужих стежках, радять шукати універсальної ідеї, мовляв, національна ідея, за здійснення якої бореться Україна, замала, незрозуміла для світу. А реальна дійсність говорить інше, протилежне. І на підставі її народи від Кенігсбергу до Тайвану стають під універсальним гаслом АБН до боротьби за волю й незалежність.

Польщі тільки при умові загарбання нею української території. А вільним не може бути той, хто марить про чиєсь поневолювання. Проте, Редакція „Листів до Приятелів” хоче переконати, що „в спокійній, діловій дискусії, не на вічах”, а в кабінетній тиші, „в якомусь українсько-польському вужчому товаристві”, можна домовитись й почати „оформлювати українсько-польські політичні взаємини будуччини”.

Ніхто не заперечує, що приязнь з поляками, державою яких опікується Советська Росія так само, як і Україною, не тільки побажана, а й дуже цінна, дорога нам, саме в боротьбі проти спільного окупанта. Але такий союз вимагає: признання поляками натуральних українських кордонів, пошани суверенності народу, що на своїй землі в тих кордонах зпрадавна живе й, нарешті, зрозуміння взаємної вигоди від такого союзу. Інакше, коли хоч одна з цих передумов відсутня, то не може бути й мови про якийсь союз, бо сторона, що не признає цих засадничих передумов, коли й говорить про спільну долю, то думає про знедолення. Як не дивно, поляки, вірніше польська політика така, як вона є, менше думає ще й нині про боротьбу з історичним ворогом зі Сходу, який не раз чинив розділ Польщі, а ось уже понад 10 років опікується нею за всіма звичаями імперіялістичної опіки, як про „польський Львув”, знаючи, що в ньому поляків немає.

А що так воно є, досить послухати польське радіо, переглянути бодай побіжно польську патріотичну пресу, через яку формується суспільна опінія польської спільноти. Ось перед нами чикагівська газета „Дзеннік звйонзкови” з 16 червня ц.р.

У великій редакційній статті, на двох сторінках, фальшуючи історію, „обробляється” польську спільноту, що Львів був і буде польським. Яких нісенітниць тільки не написано в тій довжелезній статті. Історія польсько-українських взаємин викладена так, що „гайдамаки” або „банди русинів” все нападали на мирних поляків. Так було за Хмельницького, коли то, „р. 1655 Хмельницький збунтований вождь Запоріжжя разом з відділами московськими хотів здобути Львів”. Та „багатирі Львова” „стали

на стражі польськості тієї кресової землі". Так було і в 1918 р., коли горстка польських „орлят” з великими руками оборонила Львів від „гайдамаків” і „банд русинів”, озброєних гарматами. І все оце понаписували редактори, щоб бодай в маренні ствердити, що „Львів — був вірний Польщі”. Чисельні фота Львова, вміщені на двох сторінках газети, мають вплинути на апетити польської спільноти. Не до оборони Варшави, якою твердо „опікується” сьогодні Москва на тій же підставі, що з Чикаго думають про Львів, готують польську спільноту, а до загарбання Львова.

Отак в Чикаго. Не інакше і в Дітроїті, Нью Йорку. В гостях в Народньому Домі п. Грабик говорив: Братаймося поза політичними проводами, а про кордони колись будемо говорити. А преса й радіо втокмачують польській спільноті престарі засади: „Од моря до моря”. Редакція „Листів” вдоволена, що Грабик, який закликав „забути про давнее зло”, говорив чемно. А чомусь промовчується, що за тим ховається політика польських провідних сил, які і в сні марять про Західні Українські Землі, як окраїни польського царства.

Редакція „Листів”, захопившись тактовністю доповідача, хвалить ініціаторів затії в Народньому Домі, які шукаючи за політичною роботою, розглядаються за сватами, а не говорять, як пан Грабик переконував присутніх позбутися сентименту до Львова, так, як він позбувся його до Кам'янця. Такі покищо „реалітети” польської політики, на яких вона базується і, не відступаючи від них, шукає серед нас політиків, щоб при їхній допомозі ті „реалітети” накинати в „новій поставі Польщі до України”, яку, либонь, за „Листами до Приятелів” „підготовляють польські інтелектуалісти.” Так, підготовляють.

А почалась та підготовка не з доповіді Грабика в Народньому Домі, вона має свою кількамісячну історію. Почато її, ще з ювілею Міцкевича, коли наші інтелектуалісти в рік Франківського Ювілею виступили на сторінках „Нового Свята” і поза всякою наукою, почали втягати Міцкевича в українську літературу, доводячи його універсальний вплив на неї. (Дивись „Вісник” за лютий і березень). Після літературної „впливології” прийшла доповідь Грабика. В пляні цього „заприязнення” на поль-

ський лад виступив і генерал Андерс на вічі поневолених народів в Нью Йорку, де не зміг навіть вимовити слова Україна.

Історія з тим вічем трохи таємнича; не спитавши броду, полізли в воду, а потім довелось спростовувати. В Президії віча нас не було, а прапор чомусь повісили. Перед цим польська делегація на Конгресі Асамблеї Поневолених Європейських народів у Штрасбурзі 1-15 квітня склала виразну декларацію, заявляючи, що вона обстоює й обороняє Ризький трактат 1938 р., цебто мислить, польсько-українські кордони на Збручі і Случі. Може, оце та „нова постава”, що „підготовляється польськими інтелектуалістами”, як пишуть „Листи”. Про інше не чути. Правда, ред. Ільницький їздив до Лондону, де він 30. травня „в Польському Інституті Дослідів Міжнародних Справ” „сугерував польським слухачам думку, що в польському інтересі є вирвати Україну з позиції *par excellence* союзної республіки й надати їй характер сателітної держави. (УС 27. червня). Багато довелось спростовувати редакторові польським інтелектуалістам, які дивляться на Україну не очима об'єктивних вчених, а очима Сенкевича. Їм сниється в Лондоні, що „Україна стоїть на границі повного фізичного й культурно-духового винищення”. В Мюнхені, Лондоні наші наївні політики дискутували, їх чемно слухали, а в Штрасбурзі польські політики склали декларації про непорушність кордонів 1938 р. То називається у редакції „Листів” підготовка нових відносин. В чемній тактовній формі: шляхом дискусій, сотворити з одностайної досі спільноти кисіль. Для цього й пробують творити оте вужче польсько-українське товариство, над оформленням якого працюють свахи з титулами.

Що там якісь принципи чи „принципіальна” політика для „Листів”, коли: „проблеми вимагають нових підходів, нових людей”. І цих людей шукають серед інтелектуалістів наших і політиків. До них пишуться неполітичні листи в дуже політичній справі, відповіді збираються друкувати в пресі, коли вони вигідні будуть для тієї затії. Отакий плян і за ним ведеться робота після гостювання п. Грабика в Народньому Домі.

Редакція „Листів” вдоволена, що „брати почали”, а думки „Вісника” вважає „плодом хво-

робливої уяви людей, що для них внутрішнє українське, хай хвилеве заспокоєння — це смерть.” Та ж не про внутрішнє йдеться, а про зовнішню політичну акцію людей, які шукають роботи, щоб виправдати якось свою роллю. При чому тут внутрішній спокій? Українська спільнота, коли йде про оте „сватання” в Народньому Домі, що було тільки одним з епізодів цілої акції, була й є однотайна. Вона знає, що доки польський провід не позбудеться ідеології Сенкевича, доки не перестане марити про польський Львів з українським населенням і цим маренням отруювати польську спільноту, з умовлянь і заклинань „Листів”: „віримо”, нічого корисного не буде. Тому й „залишився в громадянстві терпкий несмак”, від тих затій, як то визнають і „Листи”. Не так багато було й людей в Народньому Домі, бо бічна кімната вміщає найбільше 150, — ініціатори подбали, щоб була видимість зацікавлення.

Своєрідну, вельми інтелектуальну класифікація подає Редакція тих, що були на гутірці п. Грабика. Одні „сподівалися виступу Грабика, проти нинішніх польсько-українських кордонів і були готові голосно протестувати. А другу поважну частину творили в пересічі старші люди, колишні громадяни другої й третьої категорії”. Наймодерніша класифікація людей за категоріями. Шкода, що редакція не подала, за яким мірилом встановлювала категорії, як то робиться при всіх класифікаціях. Всі вони і з категоріями і поза ними на думку „Листів”, „в делікатній справі українсько-польських взаємин можуть дати найменше користі”. Чому? У Редакції це просто: „одні не відчують проблеми, але живуть споминами і привичками”, другі, мабуть ті, що збиралися протестувати проти зазіхань поляків на наш землі, теж не корисні, бо „протести й спамини колишніх тривог не потрібні. Це давні постави минулих днів.” Третіх не названо. До них мабуть належать ті, що уявляють вимоги політики (тільки чієї?). І з них задумали створити невеликий гурт, який підготує „зміну взаємин сусідніх народів”. За цими людьми, що є поза категоріями і розглядаються. Слава Богу, що їх не багато є. Шевченко тих людей окреслював тихими, тверезими, богобоязливими, що як кішечка підкрадаються, щоб запустити пазурі в народні печінки. Їх то й шукають дипломовані політики, а

А. С.

НАД ЧИМ ДУМАЮТЬ

Побував редактор „У. С.” в трьох чи чотирьох невеликих осередках української еміграції в Німеччині й переконався, що: „Досить боротьби всіх проти всіх”. Такий підзаголовок його розважань в передовій статті „У. С.” від 24. VI. ц.р. про мир на еміграції, бо „громадянство має досить міжпартійних герців, воно очікує від своїх провідників практичної праці над розв'язкою давно назрілих проблем”.

То правда, праці є досить і проблем немало. Правдою є, що воюючи самі себе тих проблем не розв'язуємо, а знесилюємо себе. Тільки ж річ в тому: хто воює, хто бунтує, хто чинить реbelie? На думку редактора Ільницького найголовнішою проблемою є „міжпартійна декомпозиція, що виливається в боротьбу всіх проти всіх”. Зле, мовляв, діється в нас. І похваливши свій провід, який „дав дуже багато творчої ініціативи й виявив багато наполегливості й по-

„Листи” закликають: „Стараймося розуміти! Вірмо, що в колах польських інтелектуалістів підготовляється нова постава Польщі до України”.

Що розуміти? Зовні смиренні „Листи”, що ніби понад все дбають про спокій, не кажуть, а засахариненими фразами умовляють вірити, що поляки „підготують нові взаємини України до Польщі”. Їх передискутує вужче коло вибраних, позбавлене „споминів колишніх тривог”, „не обтяжене поставою минулих днів” і преподнесе спільноті, що складається з людей другої й третьої категорії. А що з того буде?

Почати то почали, а, проте, нічого не втяли. І не втнете, бо спільнота, яку класифікується за двома категоріями, на слово не зирить, а вимагає, щоб ті, які марять про загарбання наших земель, забули про це, а почали бачити дійсність такою, як вона є. Спираючись на існуючий реалітет. Доки цього немає, зайвим і шкідливим є оте умовлення: „Стараймося розуміти! Вірити”. Нові взаємини без сумніву прийдуть, але тільки з віри в правду нашого ідеалу, опертої на ділах цілої спільноти, що віри своєї не ламає і від правди національної не відступає.

слідовності в напрямку загально-української співпраці”, редактор висловлює признання членстві УРДП, „яке психологічно є приготоване до думання загально українськими ктаегоріями”. Інші ні, тільки ці два середовища приготовані. А що ж інші? „Внутрішні міжусобиці, між поодинокими партіями. . . примушують ставити під сумнів практичне існування УНРади загалом”. В середовищі С. Бандери членство патріотичне, стверджує редактор, але провід не подобається йому й він розважає голосно: „Коли б тих, безперечно, патріотичних людей звільнити від впливу нечисленних фанатиків і дати їм культурніший провід, то вони могли б відіграти в нашому житті цілком позитивну роль.”

Сміливо сказано, хоч з політичним тактом таке казання не в'яжеться, а з культурою тим більше. Варто, щоб редактор, який очевидно, вважає себе за культурного провідника замислився: коли, хто і для чого вживає таких способів, як то робить редактор „Українського Самостійника”. Московські дрібні купчики тримали заганяйлів, які заманювали людей до їхніх крамниць. Практикується це тепер в Нью Йоркові біля крамниць, де продаються вживані вичищені вбрання. — Під час війни командування, не маючи сили у відкритому, чесному бою подолати ворога застосовує підривну роботу — агітує вояків не слухати командирів, ганить їх. А редактор же говорить про мир. Про який мир думається, відповідь знаходимо на третій сторінці в тому ж числі газети, де написано:... — „в першу чергу тереном нашої експанзії мисляться таки члени й прихильники ЗЧ ОУН, з якими ми спільно перебували в одній організації, спільно змагалися, і жертвенно боролися не лише на еміграції, але передусім на Батьківщині. Ми цілком виразно думаємо, про тих що залишилися в системі С. Бандери”. Такі завдання поставила конференція людей, що мають, на їхню думку культурний провід, здібний думати загально українськими категоріями.

Невже загально українське думання сполучиме з експанзією (вірніше — людоловством) на людей, які, як то признається на першій сторінці газети є патріотичними й фанатично віддані справі українського визволення, тільки не признають ребелії. Для кого потрібна експанзія і в чійх вона інтересах? Справі українського визволення вона чужа і з нею нічого спільного немає.

Бідний той „націоналізм”, який шукаючи за кадрами „на сьогодні й на завтра”, як то написано в цій газеті, не знаходить іншого виходу, як через „експанзію” заманювати людей, з якими вчора спільно працювали й боролися. „У.С.” вважає, що шлях такої експанзії є „базований на моральних засадах націоналізму”. Хорони нас Боже від таких моральних засад.

**

В „Свободі” за 12. липня ц.р. її кореспондент з Мюнхену, розповівши про невеселі вакаційні дні в Нац. Раді* пише;

„Ділові переговори на цю важливу тему (консолідації) тепер в Німеччині не відбуваються з різних причин. Склалися на це кризові моменти в самій УНРаді, до Виконавчого Органу якої стоять в опозиції дві потенційно-сильніших партій, тобто ОУН(с) і Український Національно-Державний Союз — УНДС. Через довгу відсутність голови ВО (УРДП) інж. Созонтова, який вже понад цілий рік не побував в осідку ВО, потім через недугу деяких ключових членів ВО була до деякої міри спаралізована й сама президія УНРади, зовсім не сходилася довгі місяці, бо її голова, інж. Бойдуник (ОУН) і його наступник проф. Гловінський (УНДС) ще минулого року уступили. До того й інж. Бойдуник побував довго в ЗДА і Канаді та щойно тепер вернувся, а урядуючий голова УНДС Микола Лівницький щойно тепер виздоровлює з понад річної важкої недуги. Генеральний секретар (фактичний голова УРДП), ред. Багрянний лежить ще далі в санаторії. Криза продовжується й УРДП тепер навіть відкликала своїх т. зв. „комісарів позики УНР в ЗДА”. Заповіджений на червень-липень приїзд президента др. Витвицького відложено й він мав би прибути до Мюнхену щойно десь в серпні. Треба отже чекати, що справжні консолідаційні переговори почнуться не скорше, як в осені ц.р. Всі середовища, або їхня більшість, це знають й тепер сондують настрої в інших, намагаючись якнайбільше посилити свої власні позиції в майбутніх консолідаційних переговорах”.

Наводимо цей довгий уривок дописувача з Мюнхену, бо в ньому дійсність консолідаційна. Сумно. Прем'єр ні разу більше року не був з кабінетом. Ніколи бідолашному, клопотів багато побутових. Лідери хворі й не має з ким переговорювати. Політика стала. Десь восени,

В. Щербій

НОВІТНІ „ЗАГЛОБИ” Й ГУЛЯЙПІЛЬСЬКІ ПОЛІТИКИ

„Мялесь, хаме, злоти руг”... громив своїх земляків польський поет, коли втратили державу в наслідок шляхетської сваволі й питомої полякам пихи.

Політичний реалізм, про який іноді говорять окремі польські діячі, ніколи не промовляв до розуму польських політиків, які частенько вбирають тогу політичних учителів й намагаються повчати інших. Той політичний реалізм не може дістатися до польських умів і тепер, коли найновіша історія такої польського народу дала їм повчачу лекцію і так настирливо домагається зрозуміння польської реальної дійсності. Який, наприклад, інтерес мали поляки, коли заганяли ніж в спину України, використовуючи перманентні напади на неї її східних сусідів?

Допомігши татарам, пізніше москалям, знищити вал, за яким спокійно могли жити поляки — мусіли випити гірку чашу й невблаганну консеквенцію своєї політики, позбавленої доцільного реалізму. Мусіли втратити своє „моцарство”.

Східні євразійські народи мали відкритий шлях в Європу, на якому вже не зустрічали великих перешкод для того, щоби ділити Польщу так, як це їм було потрібне. Адже ніхто не може брати поважно „моцарствосьці” польської держави, крім, очевидно, самих поляків, що в чадній своїй уяві про „моцарствовість” й донині помагають шабельками народам, які втратили свої держави. Хоч саме через втрату держав своїх сусідів, до яких то втрат поляки прикладали дбайливо руки (напад на Литву, як грозив їй Гітлер, напад на Чехословаччину в таких же умовах, ніж у спину України при нападі на неї Росії і т. д.) втратили поляки своє „моцарство”.

Перед нами один такий побрязк в „Польському Дзенніку” з Дітройту. Тим разом витягнув шпагу п. Зигмунд Новаковскі над Темзою в Лондоні. Нагодою для чергового брязку шляхетською шабелькою послужив побут в Лондоні московських подорожників: Булганіна-Хрущова.

як спека спале, почнуться справжні консолідаційні переговори. А тепер тільки зондується, як перед ярмарком бувало. А як же визвольна справа? Підожде, чого поспішати. Має бути так, як було, бо то органічно пов'язане з стилем людей. І ніякі переговори того стилю вузькопартиційної діяльності не змінять.

І як видно зі статті Новаковського, уміщеної в згаданому „Дзенніку” з 9 і 10. червня 1956. п. н. „Шесьцьсет шеснасьце лят” шляхецька шабелька звернена не проти окупантів польської держави — москалів, а проти українців, бо останні говорять в Англії (та, чи тільки там?!) не лише про Київ, але й про „польський від шістьсотшіснадцяти років Львів”... В обороні своєї Варшави Новаковскі задовольняється скромненьким реченням: „Булганін і Хрущов лотри”. І то все. Та й не знати, чи це за свою Варшаву, чи за український Львів.

Та даймо слово Новаковському.

Денервується п. Новаковскі, що українці маніфестували проти московського терору в підбитих країнах осібно, без поляків.

Він каже: „Українці завсіди осібно. Треба з тим погодитися, бо на упертість немає ліків. Та не можна погодитися з фактом, що українці фалшиво інформують британську пресу, мовляв, Польща зайняла Львів в 1923. р. Що ж за нонсенс! Яка брехня! (дослівний переклад). Каже Новаковскі: „Польща зайняла Львів 1340. р., або 616 років тому”. „А землі, на яких є Львів зайняв був далеко скоріше Болеслав Хоробрий”...

Коли б блискучий польський журналіст, яким є З. Новаковскі, захотів подати так сумлінно факти з своєї рідної історії, про те, який час Польща, як держава, не існувала, як це він робить відносно „польскосьці” українських земель, вилловлюючи нотатки з чужинних джерел, тоді цей блискучий журналіст попустив би дещо (і те дещо досить велике) із тих 616 років „приналежності” українських земель до Польщі. Та на „упартосьць”, як каже Новаковскі, нема ради.

Адам Добошиньскі, автор книжки „Студія політичне” в одному з розділів, присвяченому „бойовцю українським” з наголовком „Велькі наруд” заступає погляд, що великий нарід виростає з багатьох племен-народів. „З одного племені, з одного народу бувають лише малі народи”... — каже Добошиньскі й вияснює: „Різниця в мові між фризом а тирольчиком є без сумніву більша, ніж між кашубом а гуцулом”. І з того: кашуб мав би бути панівною нацією, а гуцул погноєм, на якому виростав би „велькі польскі наруд” у розумінні Новаковського.

Коли би п. Новаковскі та й всі інші з ним пробудилися з приємного для них сну про ягайлонську добу, коли б всі наші сусіди новаковскі не задурювали себе й свій нарід „Щербцом” на Золотих Воріттях, а побачили себе такими,

якими реально вони є, можливо, вони не витягали б своїх шпаг над Темзою проти українців, а сиділи б над своєю Вислою й дбали б про добро й волю свого цілком не „велького”, ягайлонського, а п'ястівського народу. І той нарід за плечима вільного українського народу й таких же вільних інших народів, яких волю польські Загдоби допомагали погребувати, був би дійсно вільним.

Польські „лицарі” над Темзою не думають гострити своїх шпаг на охорону своєї, польської землі, стисненої між Росією і Німеччиною. Вони потішаються тим, що хтось приверне „Ржеч посполіту” і то конче „моцарствову”. Новаковскі цитує потішаюче його серце місце з промови французького маршала з першої світової війни Фоша „...В хвилині, коли визначаються кордони Європи, бідкаючись над тим, які є границі Польщі, Львів відповідає великим голосом: Польща є тут”... Що Новаковському й новаковским до того, що Аденауер рішуче й безкомпромісово заявляє про цілковите об'єднання всіх німецьких земель, і що їм з того, що наступники Фоша без війни віддають німцям „одзискане” землі (Сарцина)... Поляки у своїй манії великості хотять таки мати ворогами всіх своїх сусідів і такою політикою мати і „земе одзискане” і Львів і Вильно... „на упертість” не має ліку.

Шляхецька шпага над Темзою побренькує: „...Польща є теперішністю й майбутністю. Львів належить до Польщі від шістьсотшістнадцяти років”... і „...Львів був завсіди частиною Польщі й є нею до нині. За Львів боролися з українцями в 1918 р. люди дорослі і старі, жінки й діти”...

При цьому пригадує Новаковскі облогу Львова в 1655 р. Каже, що якийсь „русін” писав листа до гетьмана, в якому твердив про свою (і Львова) вірність для короля. Але при такій бойовничості відносно Львова з 1918 р., яку Новаковскі взяв з промови Пілсудського „лицар” знад Темзи забув додати, що ті самі, що облягали Львів в 1655 р. наперед зустрілися з польськими шпагами під Жовтими Водами... перейшли Буг й прямували на Варшаву. Мабуть засоромився про те згадати. А шкода. Така пригадка могла би допомогти пробудитись полякам над Темзою, у Дітройті і де інде з такого шкідливого для польського народу сну й мрій про „велькосць” й „моцарствовосць”.

**

Дискутувати з польськими політичними „шермерками” на чужині так, як це піддає Новаковскі позбавлене будьякого глузду.

Дискусія на тему спільних політичних визвольних дій на чужині була би можливою лише тоді, коли поляки змогли би уміти витягнути з історії таки свого народу належну нау-

ку, коли б вийшли з хоробливої манії своєї великості, коли б відреклися свого нереального месіянства й коли б зійшли із небесних ягайлонських просторів на убогу маленьку п'ястівську польську землю, стиснену великими націями. Поки що не видно ніяких познак польської реальної політики.

Не маючи власної держави, управляють на чужині (бодай в уяві) імперіялістичну дурійку, набавляючи собі ворогів, хоч на кількість ворогів волі польського народу і то таких, яких вони й ми маємо, поляки не можуть нарікати. І навряд, чи коли небудь дійдуть поляки до тої реальної й об'єктивної правди. Можливо там, де кривавляться наші поневолені московською тиранією народи, народився новий тип польського політика. Можливо, там знайдеться спільна мова між нами й поляками.

Тут, на чужині, коли польська політика є такою, як ми це обсервуємо, треба сказати словами польського журналіста: „на упартосць” нема ліку.

У обговорюваному випадку йдеться про щось інше. Йдеться про тих українських „політиків”, що творять собі власне подвір'ячко-гуляй поле, виломлюються з під загально української моралі й політикують в імені „українського визвольного фронту”.

І не для дискусії з Новаковским, чи новаковскими реферована стаття З. Новаковського з „Дзенніка Польского”, а для ілюстрації безвідповідальності „краєвих”, „демократичних” „націоналістів” з під стягу колективної двійки. Думаю, що немає українця, який не пам'ятав би „любови” п. Грабика до українського народу й України, як такої доби нового „моцарства”, 1920-1939 рр. Програма Грабського була не мрі-

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВІСНИКА”

Передплата на рік \$4.00

Передплата на півроку 2.25

Ціна окремого примірника50

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошовим переказом (моней ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошові перекази треба вповнювати на адресу:

“V I S N Y K”

P. O. BOX 304, Cooper Sta., New York 3, N. Y.
O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаємо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою дотеперішню адресу.

Адміністрація.

“ВІСНИК” — ОРГАН ООЧСУ

Редагує Колегія

Головний редактор

I. Вовчук

єю тільки Грабського. Вона була виплодом хворих маняків із „Курерів” краківських і не краківських. До того гурту належали і Грабські, Новаковські і інші маняки. Вони у якійсь незрозумілій екстазі вмовляли в убогого кашуба „великість” і „моцарствовосьць” й непобідимість польської держави, посуваючись у своєму маняцтві до нікому незрозумілої пропаганди в стилі: намова польських жовнірів йти з шаблями на німецькі танки, бо вони з ...паперу, або після заключення умови Рібентроп-Молотов, про т. зв. сфери впливів, умовляти в того кашуба, що москалі йдуть, як союзники в часі нім.-війни. Очевидно, замотеличеного кашуба залишали на ласку німців з „паперовими” танками й „союзників” москалів, самі пішли вже в третьому дні війни з німцями над Темзу, звідки шаржують шляхецькими шпагами, страхаючи українців. Витягають з шуфляд договори з урядом УНР про видачу Галичини й тикають вперед носи мнимих покровителів „моцарства”, вмовляють, що українці то така порода людей, що у всьому винна і т. д. Словом: не допустити України до самобутнього життя, то спасіння світу. Ім байдуже, що „союзники” москалі начиняють тюрми поляками, їм байдуже, що не існує польська держава. Основне: щоби ніколи не існувала Українська держава. Грабники не змінили ні на йоту своєї політики. Навпаки з незрозумілою інтенцією на шкоду власної держави посилюють свою скажену пропаганду проти існування Української Держави.

Маючи добрих учителів москалів-винахідників непередрішенства, зачали шукати між українцями непередрішенців відносно Західної України. Не треба здогадуватись, що Грабик й йому подібні забули про ролі лідера „демократичних націоналістів” в часі до 1939 року. Проте не відкидають запрошень на „руско-польські вечурки”.

Щож бо визначає обставина, коли українці запрошують поляка-україножера на доклад, на якому схвалюється побажання творити польсько-українські товариства в душі: не передрішати справи частини українських земель, або йдуть до Лондону до поляків проповідувати боротьбу України за право бути сателітом?!

Окреслити це лише наївністю не відповідає б властивому окресленні. Це щось більше. Це послуга комусь! Не було досі на чужині випадку, коли така польська „шишка”, чи „жонд” на „обчизьне”, вимагаючи незалежності польської держави від сильних нинішнього світу, не зачинав від Львова. І не треба думати, що це лише припадок, що безпосередньо по „польско-руським вечорку” у Нью Йорку, де прийнято побажання в справі польсько-українських товариств на засаді „непередрішенства”, Новаковські з рішучістю „косинержа” заявляє: „Львів є невід’ємною частиною Польщі”. У світлі такої дійсності діяльність кількох політикуючих з ЗП УГВР є дійсно чимось більшим за наївність.

Українська громада на чужині, що живо цікавиться дією українських установ й організацій мусить не лише звернути пильну увагу на таку „політичну” роботу таких, чи таких груп, але й поробити відповідні висновки.

Др. О. Соколевич

ДЕКЛЯРАЦІЯ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ СВІТУ

На передодні відзначення 180-ої річниці Американської Деклярації Незалежності з 4-го липня 1776 р. відомі американські патріоти та щирі приятелі поневолених народів в ССР та Азії скликали 2-го липня ц. р. у Вашингтоні чергову конференцію **свободи й миру через визволення**. Проф. Л. Добрянський, ініціатор конференції, вміло зорганізував її.

Конференцію відкрив у Палаті Репрезентатів (урядовий будинок-кімната Сийкус), білоруський священник о. Мик. Лапіцький молитвою представників поневолених народів та палати репрезентатів. О. К. Армстронг — голова конференції, бувший конгресмен ЗДА, привітав присутніх, подаючи програму нарад. В своїм слові він зазначив, що ціллю конференції є висловитися проти поневолення „нелюдського”, підкорених силою й народодовбивством народів советсько-московською імперською системою. Особливо зараз, коли ми зближаємося до дня Американської **Незалежності**, казав він, на нас тяжить обов’язок знова піднести голос й висловитися за звільнення всіх поневолених народів ССР.

Представники поневолених народів, яких було біля 120 осіб, обрали чотири комісії для намічення й випрацювання відповідних резолюцій. Українська група була досить чисельно заступлена. Провадив її президент УККА др. Дмитро Галичин при допомозі адв. С. Яреми, ред. Г. Білинського та ред. Душника. Організації Визвольного Фронту й цим разом були чисельно заступлені представниками з Чикаго, Бюфало, Філадельфії, Нью Йорку, Вашингтону. Під час нарад комісій конференція заслухала виступи ряд американських політиків та гостей. Від Америк. Приятелів АБН-у, виступав др. Процик, який звернув увагу конференції на героїчну боротьбу УПА, до якої напередодні ХХ з’їзду звертались по радіо большевики, щоб вона припинила боротьбу, на недавнє висадження військового поїзду біля Шипетівки.

В дискусії над проектами резолюцій комісії представники поневолених народів однозгідно і річево відкидали єдинонеділимські тенденції росіян.

Після конференції представники Америк. Прият. АБН-у др. Ян Драч (словак) та др. О. Соколишин й п. Гоф відвідали Конгресову Бібліотеку ЗДА і відбули розмову з конгресменами Додом, Прайсом та Маденом.